

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETE ZA DRUŽBENE VEDE**

NINA ROZMAN

SVOBODA MEDIJEV V MALAVIJU

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETE ZA DRUŽBENE VEDE**

NINA ROZMAN

Mentorica: doc. dr. SANDRA BAŠIĆ HRVATIN

SVOBODA MEDIJEV V MALAVIJU

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

Svoboda medijev v Malaviju

Ko pomislimo na Afriko, pomislimo na bedo, revščino, lakoto, AIDS, visoko stopnjo umrljivosti..In prav zgoraj naštetih pojmi so del vsakdanjega življenja povprečnega Malavijca, ki se ne ukvarja z vprašanji svobode tiska in medijev. Toda, če želimo tem ljudem pomagati, jih moramo izobraževati, vzgajati in informirati o dogajanju okrog njih samih. In prav tukaj igrajo poleg ostalih institucij ključno vlogo tudi mediji. In če mediji niso funkcionalni, če so samo podaljšana roka politične oblasti s pokvarjenimi novinarji na čelu, potem svobode medijev v državi ni. Čeprav ima država ustavno zagotovljeno pravico do svobode tiska in svobode izražanja, in na videz formalno povsem urejeno medijsko zakonodajo, včasih te institucije v praksi odpovedo. Prihaja do kršitev pravic posameznih novinarjev in novinarskih hiš, ki postanejo le lutke v rokah vladajočih. In če so vladajoči v večini primerov njihovi delodajalci in lastniki medijskih hiš, potem novinarji svojega dela ne morejo opravljati neodvisno in svobodno.

Ključne besede: svoboda medijev, svoboda tiska, svoboda izražanja, medijska zakonodaja, politična oblast.

Media freedom in Malawi

When we think about Africa, we think about misery, poverty, famine, aids, high level of mortality...And this are the things, which are part of ordinary day of average Malawian, who is not concerned with the issues like freedom of press and media. But if we would like to help this people, we need to educate and inform them about events around them. And media, beside others institutions, are playing key role in this matters. If media are just the extension of the political authority, if they do not function, if journalists are corrupted, then we can not talk about media freedom in the country. Although Malawi has got constitutional granted right to freedom of the press and freedom of expression, although it has got even formally well-regulated media legislation, but in practice this institutions usually break down. There has been a lot of violations of journalists rights, which became just a marionette in the hand of government. And if the government is also (in most cases) your employer and owner of the media, then the journalists can not be free and independent in their work.

Key words: media freedom, freedom of the press, freedom of expression, media legislation, political authority.

KAZALO

SEZNAM SLIK IN TABEL.....	5
SEZNAM KRATIC	6
UVOD.....	7
1. Svoboda izražanja in svoboda tiska	10
1.1 Cenzura in svoboda tiska	12
2. POLITIČNA ZGODOVINA MALAVIJA.....	15
2.1 Vloga Hastingsa Kamuzu Bande v političnem in medijskem prostoru samostojne države Malavi.....	16
3. RAZVOJ MALAVIJSKEGA MEDIJSKEGA PROSTORA.....	19
3.1 Razvoj tiskanih medijev.....	20
3.2 Radio.....	23
3.3. Razvoj televizijskega prostora in TV Malavi	25
3.3.1. Joy TV.....	29
3.4. Internet.....	31
4. MEDIJSKA ZAKONODAJA	33
4.1 Ustava	33
4.2 Zakon o medijih	36
4.3. Kodeks novinarjev Malavija.....	38
4.4. Sporna zakonodaja	41
5. Samocenzura in cenzura v malavijskih medijih	44
6. Korupcija v malavijskih medijih.....	46
7. Svoboda medijev	47
SKLEP.....	50
LITERATURA.....	53

SEZNAM SLIK IN TABEL

Tabela 3.1: Tiskani mediji v Malaviju (2005).....	21
Tabela 3.2: Gibanje števila internetnih uporabnikov od leta 2003-2007	31
Slika 3.1: Spominska plošča.....	25
Slika 3.2: Televizijski studio	25
Slika 3.3: Montaža.....	26
Slika 3.4: Grafika.....	27
Slika 3.5: Pred dnevnim planom dela	27
Slika 3.6: Desk informativnega programa	27

SEZNAM KRATIC

MCP	Malawi congress party / Malavijska kongresna stranka
UDF	United democratic front / Združena demokratična fronta
DPP	Democratic progressive party / Demokratična stranka za razvoj
MBC	Malawi broadcasting corporation / Malavijska korporacija za radiodifuzijo
MANA	Malawi news agency / Malavijska tiskovna agencija
PPM	People's progressive movement / Ljudsko gibanje za napredek
ABC	Audit bureau circulation / Neodvisni urad za nadzor in spremljanje gibanja naklad časopisov
NICI	National information and communications infrastructure / Nacionalna infrastruktura za razvoj na področju informatike in komunikacijskih storitev
MACRA	Malawi communications regulatory authority / Malavijska agencija za nadzor komunikacij
MCM	Media council of Malawi / Malavijski medijski svet
NEFORM	The National editors forum / Nacionalna zveza urednikov
MISA	Media institute of southern Africa / Medijski inštitut južne Afrike
NAMISA	Misa-Malawi / Misa v Malaviju
AMB	African media barometer / Afriški medijski barometer
IPI	International press institute / Mednarodni inštitut za tisk
AFORD	Alliance for democracy / Zveza za demokracijo
RSF	Reporters sans frontiers / Novinarji brez meja
CPJ	Committee to protect journalists / Odbor za zaščito novinarjev

UVOD

Za analizo malavijskega medijskega prostora sem se odločila, ko me je pred skoraj dvema letoma pot zanesla v Malavi. O državi sem pred odhodom vedela zelo malo, še manj pa o njihovem medijskem sistemu. Ker me je zanimalo, kako le ta deluje, sem se odločila, da bom v svoji diplomski nalogi analizirala stanje malavijskih medijev in poskušala odgovoriti na vprašanje, ali v Malaviju lahko govorimo o svobodi medijev.

V teoretičnem delu bom predstavila stališča različnih avtorjev do opredelitve pojmov svobode tiska, govora in izražanja, s katerimi bom operirala v nadaljevanju diplomske naloge. Podala bom odgovore na vprašanja, kaj je svoboda tiska, svoboda izražanja in govora in zakaj država ne bi smela posegati v našete svoboščine, ki so temelj vsake demokratične družbe (v Malaviju politična oblast kot bom skušala dokazati močno vpliva na njihovo implementacijo v praksi).

Omejila se bom predvsem na povezavo med omenjenimi pojmi, ki omogočajo svobodno in neodvisno novinarstvo, in politično oblastjo, za katero predpostavljam, da v Malaviju ovira in vpliva na svobodo medijev. Ker bom predpostavila, da je ravno lastništvo medijev tisto, ki določa politično držo medijev in povečuje stopnjo (samo)cenzure med novinarji v državi, bom navedla stališča različnih avtorjev, zakaj temu ne bi smelo biti tako. Poleg nespoštovanja medijske zakonodaje, je eden izmed glavnih ovir na poti do svobodnega medijskega okolja tudi sprejetje Zakona o dostopu do informacij javnega značaja, ki ga Malavi prav tako nima. Zakaj je zakon za svobodno poročanje tako pomemben, bom opredelila s teorijami različnih avtorjev. Eden izmed najbolj perečih problemov, s katerimi se spopadajo malavijski novinarji je posledica drže in obnašanja državne oblasti, ki s svojim načinom vladanja stopnjuje pritisk na novinarje, ki se kaže v cenzuri, še bolj v samocenzuri v novinarskem ustvarjanju. Kaj sploh je (samo)cenzura, kako deluje, kaj pomeni njena prisotnost za svoboden tisk in kakšne oblike politične cenzure poznamo, bom navedla v prvem podpoglavju. Teoretični del diplomske naloge bo predstavljal nadaljnja izhodišča za analizo malavijskega medijskega prostora.

V osnovi me je zanimalo, kako deluje medijski sistem v relativno majhni afriški državi, ki (po lastnih izkušnjah) predstavlja vse to, kar si zamisli »izobražen bel zahodnjak«, ko mu omeniš Afriko. V Malaviju se spopadajo z revščino, posledično lakoto in visoko

stopnjo okuženosti z virusom HIV, z umrljivostjo za boleznijo AIDS ¹, nezaposlenostjo in neizobraženostjo prebivalstva, slabim gospodarstvom...Država je revna in mora najprej poskrbeti za zgoraj naštete težave. Verjamem, da se večinskemu delu prebivalstva, ki živi v revščini, v glavi ne porajajo vprašanja kot je pravica do svobode tiska, pravica do svobodnega izražanja, pravica do svobode govora.. Toda država je prestopila v demokracijo in ena izmed nalog je zagotavljati in poskrbeti za zgoraj naštete pravice. Medijem mora biti zagotovljena neodvisnost in svoboda, kajti le tako bodo ljudje obveščeni in informirani, in imeli bodo možnost izbire.

Malavi je država, ki je 30 let živela pod diktaturo sedaj že pokojnega predsednika Hastingsa Kumuzu Bande, ki je s svojim načinom vladanja povsem onemogočil in že v kali zatrl vsak poskus po svobodnem poročanju. To poudarjam, ker se v diplomski nalogi ne bom omejila na analizo medijskega prostora pod njegovo vladavino, ampak šele po letu 1994, ko je država prestopila v večstrankarski demokratični sistem. A zgodovina države je pomembna, če želimo razumeti mentaliteto Malavijcev, ki so se po tridesetih letih represije in zatiranja pred komaj 14-imi leti znašli v novem, vsaj ustavno svobodnem demokratičnem sistemu in zato jo bom tudi v kratkem predstavila v drugem poglavju diplomske naloge.

Toda kljub temu, da so Malavijci omenjenega leta dobili ustavo, s katero jim je bila prvič dodeljena pravica do svobodnega izražanja, ki je ključnega pomena pri zagotavljanju medijske svobode, pa bom v nalogi poskušala dokazati, da je sicer Malavi na dobri poti, a še vedno daleč stran od resnične svobode znotraj novinarskega ustvarjanja.

Na to se navezuje tudi hipoteza moje diplomske naloge, ki se glasi:

V Malaviju svobode medijev in svobodnega izražanja ni.

Hipotezo bom razširila v sledeči delovni hipotezi:

DH1: *Večina malavijskih medijev je v politični lasti, kar vpliva na politično naravnost medijev in povečuje stopnjo (samo)cenzure med malavijskimi novinarji*

DH2: *Državna oblast ne spoštuje in ovira sprejetje zakonodaje na področju zagotavljanja svobode medijev in na ta način ovira svobodno in neodvisno novinarsko delo.*

¹ čeprav naj bi bilo po statističnih podatkih 14.8 % ljudi okuženih HIV, sem po pogovoru z zdravnikom iz organizacije Zdravniki brez meja ugotovila, da sumijo, da je že vsak tretji Malavijec okužen z omenjenim virusom.

Da pa bi hipotezo dokazala, se bom lotila analize značilnosti medijev (tiskanih medijev, televizije, radia in interneta) in njihove lastniške strukture, saj lastništvo v veliki meri določa način delovanja določene medijske organizacije. Lotila se bom tudi analize trenutno veljavne zakonodaje na medijskem področju in opozorila na morebitne pomanjkljivosti. Ker pa določeno situacijo ali stanje vedno najbolj ponazorimo s konkretnimi primeri, bom v analizo vključila tudi posamezne primere kršitev, za katere menim, da povedo največ o sami problematiki, s katero se spopadajo novinarji in ostali medijski ustvarjalci. V analizo bom dodala tudi različna mnenja in izkušnje nekaterih malavijskih novinarjev in drugih ustvarjalcev medijskega prostora ter ocene nekaterih mednarodnih medijskih organizacij, ki si s svojim delom prizadevajo za vzpostavitev svobode medijev v Malaviju.

1. Svoboda izražanja in svoboda tiska

Svoboda izražanja je temeljna prvina Osnovne deklaracije človekovih pravic² in predstavlja osrčje vsake demokracije. »Je neposredni izraz posameznikove osebnosti v družbi in hkrati temelj svobodne demokratične družbe« (Zatler 2000, 32). Bačić Hrvatini pravi: »Svoboda izražanja je temeljna pravica vsakega posameznika. Je pravica, ki ni geografsko določena. Brez svobode izražanja in svobode medijev ni demokracije« (Bačić Hrvatini in drugi 2004, 12). Zatler tako nadaljuje, da »širši koncept svobode izražanja zajema tako pravico informirati kakor tudi biti informiran, in s tem obsega pluralnost informacij, mnogoterost in raznoličnost glasov. V tem širšem kontekstu svobode izražanja mora biti novinarjem zagotovljen prost dostop do informacij, hkrati pa je upravičena tudi takšna regulacija novinarske dejavnosti, da bo z njo varovan interes zagotavljanja različnosti mnenj in informacij« (Zatler 2000, 32–33). John Keane, ki je povzema Thomasa Erskina³ v svojem delu Mediji in demokracija navaja: /.../ »moč parlamenta je omejena s pravico posameznikov, da svobodno govorijo in svoje poglede objavijo, kajti svoboda objavljanja je za posameznika kakor kisik. Vladanje jezikom, možganom in očem državljanom je nespremenljivo. Svoboda tiska je neodtuljiva naravna pravica, dana od Boga. Kršiti je ne sme nobena zemeljska sila, še zlasti pa ne korumpirane vlade, ki hočejo rešiti lastno kožo« (Keane 1992, 19). Za Keana je svoboda tiska »politični adut, ki ga imajo posamezniki v rokah, proti oblasti« (prav tam). Slavko Splichal za medije v demokratičnih družbah ugotavlja, da »nimajo zadosti avtonomije, da bi lahko učinkovito omejili vmešavanje države v komunikacijsko sfero« (Splichal 1992, 140). Pravi, da v demokracijah poskušajo vlade in vladajoče stranke legitimizirati svojo moč s pomočjo nadzora medijev, zlasti televizije. Po njegovem prepričanju vladajoče koalicije izkoriščajo možnost nadzorovanja medijev za maskiranje politične moči, kar pa seveda povzroča reakcije zlasti med opozicijskimi strankami, pa tudi med nepolitičnimi organizacijami (Splichal 1992, 138–139). Mediji kot taki naj bi bili po

² Sprejela in razglasila jo je Generalna skupščina Združenih narodov 10. decembra 1948 z resolucijo št. 217 A (III). Svoboda izražanja pa je zagotovljena v 19. členu deklaracije.

³ Pravni zastopnik Toma Paina, ki je bil v 18. stoletju v Londonu obtožen razširjanja uporniškega pamfleta. Erskine je zavračal obtožnico proti Painu, sklicajoč se na pravico svobode tiska.

Downingu⁴ »regulirani kot integralni del institucionalno-ideološkega kompleksa vladajočih političnih elit in države«, navaja Splichal. (Splichal 1992, 139). Judith Lichtenberg v svojem eseju *Foundations and limits of freedom of the press* pravi, »da mora biti tisk popolnoma neodvisen od vladnega vmešavanja v delo novinarjev in urednikov. Tudi kadarkoli se v tisku pojavi korupcija, ne smemo zaupati vladi, da jo popravi«, trdi Lichtenberg (Lichtenberg 1990, 126). Tisk, ki je izpostavljen koncesiji in regulaciji s strani vlade, je subjekt političnega pritiska, navajata D. Kelley in R. Donway. In tak tisk je najbolj ranljiv in podleže pritiskom takrat, ko se ukvarja s področji, ki zadevajo interese tistih, ki so na oblasti (Kelley in Donway 1990, 97).

Judith Lichtenberg pravi, da je svoboda tiska demokraciji nujno potreben element in igra poglobljeno vlogo v iskanju resnice. Toda tisk ne deluje vedno tako, da omogoča svoboden pretok idej in informacij, v določenih okoliščinah ta proces tudi ovira. Lichtenberg ugotavlja, da so za tako stanje odgovorni trije faktorji; medijske hiše so danes v lastništvu velikih medijskih korporacij, ki s svojimi interesi vplivajo na vsebino informacij, medije vodi želja po dobičku in čim večjem številu občinstva, vlada pa manipulira z mediji preko svojih predstavnikov (Lichtenberg 1990, 102-103).

Bašić Hrvatini ugotavlja, da »politiki uporabljajo (in zlorabljajo) medije za lastno politično promocijo, ker brez medijske podpore danes skoraj ni mogoče biti na oblasti, po drugi strani pa medijski lastniki uporabljajo svoje medije za promocijo in podporo lastnih političnih stališč in politike za doseganje svojih zasebnih interesov. Odgovor na vprašanje, kdo so medijski lastniki, je hkrati odgovor na vprašanje, kdo ima moč?« (Bašić Hrvatini in drugi 2004, 10).

Svoboda govora je ključni element človekovih svoboščin, katere primarna funkcija je zaščititi posameznika v iskanju znanja, z demokratičnimi sredstvi svoboda govora nadzira delo vlad. Omejiti pravico posameznika do svobodnega govora s strani oblasti je nedopustno dejanje (Kelley in Donway 1990, 93). Svobodo govora potrebujemo, ker ljudem omogoča svobodno komuniciranje, katerega posledica je številčnost različnih mnenj in pogledov, pravi Lichtenberg (Lichtenberg 1990, 107).

Svoboda izražanja in z njo povezane svoboščine spadajo med temeljne človekove pravice, ki jih države urejajo v skladu z mednarodnimi sporazumi. Njihova celostna opredelitev je dosežena takrat, ko so zapisane v ustavi in ko jih normativno konkretizira tudi zakonodaja.

⁴ Splichal je na tem mestu povzema Johna Downinga in njegovo delo *Radical media. The political experience of alternative communication* (1984)

John Keane je v svojem delu Mediji in demokracija zapisal (1992, 119):

Svoboda in enakost komuniciranja zahtevata pravno zaščito, in kjer je to potrebno, napisano ustavo. Široka pahljača pravnih sredstev lahko pripomore k uveljavljanju svobode izražanja in dostopu do informacij med seboj povezanimi državljani. V primerih, ko ima država napisano ustavo, bi morala biti svoboda izražanja in medijev zaščiteni tako z ustavo kot z drugo državno zakonodajo. Upoštevati bi morali načelo, da je svoboda pravilo, omejitve pa izjema.

Jernej Rovšek v svojem delu Zasebno in javno v medijih pravi, »da so javnost dela državnih organov, odprtost in preglednost njihovega dela v povezavi z dostopnostjo podatkov in informacij javnega značaja lastnosti sodobne demokratične in pravne države« (Rovšek 2005, 22). Rovšek dodaja, » da se z ustreznim obveščanjem, odprtostjo in možnostjo nadzora krepi zaupanje državljanov v delo državnih organov. In če je delovanje teh organov zaprto, potemtako je veliko več možnosti za nepravilnosti, zlorabo oblasti in razne oblike korupcije (prav tam). Zapiranje informacij pred javnostjo, dajanje nepopolnih in le »uradnih« informacij in postavljanje posrednikov med viri informacij in javnostjo so za Rovška značilnosti zaprtih, nedemokratičnih in avtoritarnih sistemov. V takšnem okolju pa prihaja do največ nepravilnosti in kršitev pravic posameznikov. Rovšek pravi:

Pravica do informacij, s katerimi razpolaga država, je pomembna državljanska in demokratična pridobitev, ker v resnici omogoča neposredni nadzor civilne družbe nad delom državne oblasti. Nadzor medijev je zelo pomemben, vendar je z vidika državljanov posreden, in kadar mediji niso dovolj neodvisni od oblasti, tudi nezadosten. Zakon, ki ureja dostop do informacij javnega značaja, posameznikom in civilno-družbenim skupinam zagotavlja mehanizme, s katerimi morejo neposredno nadzorovati organe javne oblasti (Rovšek 2005, 22–23).

1.1 Cenzura in svoboda tiska

Marx o cenzuri pravi, da je »podoba nesvobode /.../, nekaj edinole negativnega« (Marx 1984, 72). Marx je nasprotoval vsem oblikam cenzure, saj je »bistvo svobodnega tiska značajno, umno, nravno bistvo svobode. Narava cenzuriranega tiska je neznačajna nakaza nesvobode, je civilizirana pošast, nadišavljeni spaček« (Marx 1984, 76).

In dodaja: »Da bi govornik dejansko opravičil cenzuro, bi moral dokazati, da sodi cenzura k bistvu svobode tiska /.../ in cenzurirani tisk bomo imeli za slabega, dokler nam ne bodo dokazali, da izhaja cenzura iz samega bistva svobode tiska« (Marx 1984, 77). Serge Halimi o cenzuri v medijih pravi, da je »veliko bolj učinkovita, kadar se ji ni treba oglašati, kadar so interesi gospodarja čudežno enaki interesom »informacije«. Takrat je novinar fantastično svoboden. In je srečen« (Halimi 2003, 13).

John Keane je navedel štiri teorije o (državni) cenzuri in svobodi tiska. V prvem teološkem pristopu je povzel Johna Milтона⁵ in njegovo stališče, da »so omejitve tiska neučinkovite in neproduktivne. Cenzura tiska je nedopustna zato, ker ovira posameznika pri preskušanju v svobodnem življenju« (Milton v Keane 1992, 25). Teološki pristop je sicer kritiziral državno cenzuro v imenu sposobnosti mišljenja, ki je dana od Boga in jo uživa vsak posameznik (prav tam).

Teorijo o naravnih pravicah do svobode tiska je prvi jasno razvil Matthew Tindal, ki je vztrajal, »da smo ljudje razumna bitja, ki jim je Bog dal sposobnost, da odločajo o resničnosti stališč« (Tindal v Keane 1992, 27). Toda Tindal je šel še dlje in načelo o naravnih pravicah z religiozne sfere prenesel na politično. Posamezniki so po njegovem upravičeni, da svoje naravne pravice svobodno uporabljajo proti oblasti in med temi pravicami je osnovna pravica do svobode tiska, kajti svoboda tiska je garant svobode od političnih pavlih, parlamentarnih prevar in oblastnega zasluževanja. Kot taka pa zagotavlja dobro vlado, zasnovano na naravnih pravicah razumnih posameznikov, ki so sposobni živeti pod vladavino prava skupaj s svojimi izvoljenimi predstavniki (Keane 1992, 27–28).

Utilitaristična teorija je ocenjevala državno cenzuro javnega mnenja kot dovoljenje za despotizem in kot nasprotujočo načelu večanja sreče vladanih. Njen predstavnik Jeremy Bentham je zagovarjal, da »so najboljše vlade in zakoni tisti, ki ustvarjajo največjo možno srečo največjega števila ljudi« (Bentham v Keane 1992, 28). Utilitaristi utemeljujejo svobodo tiska kot protiutež despotski vladi- kot nadzor nad oblastjo peščice vladajočih, svobodni tisk pa usmerja pozornost javnosti na birokracijo in s tem preprečuje izbruh nepotizma med zakonodajalci in državno administracijo (Keane 1992, 29).

⁵ stališča Johna Milтона je Keane povzemal iz Miltonovega dela *Areopagatica* iz leta 1644

Predstavnik četrtega zagovora o svobodi tiska John Stuart Mill pa je zagovarjal idejo o doseganju resnice prek neomejevanja razprave med državljani. Podal je tri razloge, zakaj je zagotovitev svobodnega pretoka mnenj prek tiska bistvena.

- Vsako mnenje, ki ga vlada ali civilna družba utišata, ker je baje napačno, se lahko izkaže za pravilno. Lahko ustreza dejstvom in prenese močne protiargumente o teh dejstvih.

- Četudi se izkaže, da je mnenje napačno, pogosto vsebuje zrno resnice. Do prave resnice pridemo šele takrat, ko jo soočimo z drugimi, nasprotnimi mnenji.

- Ko je mnenje čista renica in nič drugega kot resnica, bo brez kritike kmalu degenerirala v predsodek, v mrtvo dogmo (glej Keane 1992, 30–31).

John Keane (1992, 92–103) je navedel pet načinov državnega vmešavanja in politične cenzure v poročanju in delovanju medijev:

- Izredna pooblastila (Gre za prizadevanja vlad, da bi del medijev ustrahovale in jih neposredno podredile svojim željam s pomočjo navodil, groženj, prepovedi in aretacij. Te politične represije pa se pojavljajo v dveh oblikah: ali z vnaprejšnjim omejevanjem ali s cenzuro po objavi.)

- Državna skrivnost (Oblast sodobne države uspeva s pomočjo policijskih in vojaških organov, za katera je značilno skrivnostnost in zvitost. Gre za politično cenzuro v samem jedru državne oblasti. Informacije dobijo oznako »strogo zaupno«, država pa se sklicuje na državno varnost pri operiranju z informacijami.)

- Laganje (Umazani posel laganja v politiki je značilna poteza demokratičnih in drugih režimov. Danes to umetnost uporabljajo številni vladni predstavniki za tisk, ki novinarje speljujejo na napačno sled, pomirjajo duhove, novinarje ohranjajo srečne, medijem zagotavljajo vrsto uslug...)

- Državno oglaševanje (Vladno oglaševanje je velik in resen posel, ki pa daje demokratično izvoljenim vladam neizmerno moč izsiljevanja. Ker je preživetje večine neodvisnih časopisov ter radijskih in televizijskih postaj odvisno od dohodkov, ki pritekajo od oglasov, grožnje vlad, da bodo odtegnile ta sredstva, povzročajo popuščanje pritiskom ali celo propad tovrstnih podjetij. Za manj očiten, pa nič manj pomemben primer državne reklame Keane navaja tudi prikazovanje pozitivnih plati političnih voditeljev s pomočjo televizijskih in radijskih intervjujev.)

- Korporativizem (Gre za proces državnih ukrepov, s katerimi država prenese obveznosti na interesne skupine ali organizacije, ki so v večji ali manjši meri zadolžene za oblikovanje in/ali izvajanje javne politike. Korporativistični postopki so

stalna značilnost političnega zemljevida, le redko dobijo legalno formo in pogosto niso podvrženi zahtevam po javni odgovornosti. So oblika prikritega vladanja.)

Keane nadalje govori tudi o avtocenzuri in pravi:

Cenzura ni nujno vsevidno oko in jeklena pest oddaljene oblasti, ki kraljuje nad svojimi pripadniki. Cenzura lahko prevzame popolnoma drugo obliko. Lahko odmeva v naši notranjosti, se naseli v nas samih in vohuni za nami, kot zasebni tajnik, ki nas opominja, naj nikdar ne prestopimo meje. Notranji cenzor nas svari, da preveč postavljamo na kocko - svoj ugled, svoje družine, kariere, službe...Zadrgne nam ustnice, zatrepetamo in dvakrat premislimo- z nasmeškom (Keane 1992, 47).

Kot ugotavlja Splichal, sicer za države vzhodne in srednje Evrope v obdobju od začetka 80-ih let prejšnjega stoletja, »so bile vse oblike zunanjega nadzora nad mediji (vključno s cenzuro) ter tudi tiste, ki so nastajale znotraj komunikacijskih organizacij (npr. samocenzura) v funkciji maksimiranja vloge medijev kot popularizatorjev vladajoče ideologije in državne politike« (Splichal 1992, 33). Chomsky ugotavlja, da v deželah, kjer so vzvodi oblasti v rokah državne birokracije, ki ima monopolistični nadzor nad mediji, ki ga pogosto dopolnjuje uradna cenzura, v takšnih deželah so mediji v službi vladajoče elite (Chomsky 1997, 71).

2. POLITIČNA ZGODOVINA MALAVIJA

Staroselska bantajska ljudstva so proti koncu 15. stoletja ustanovili državo Malavi, ki je takrat poleg današnjega ozemlja obsegala tudi predele Zambije, Zimbabveja in Tanzanije, vendar je začela razpadati že v 16. stoletju. Severovzhod Malavija je bil od 17. do 19. stoletja podvržen arabskemu vplivu v vzhodni Afriki, medtem ko so jug države od 16. stoletja dalje odkrivali portugalski raziskovalci. Po drugi strani pa so predhodna raziskovanja Davida Livingstona v letih 1859 - 1863 omogočila britansko kolonizacijo ozemlja (Douglas in White 2003, 33).

Spori okoli meja med britanskimi, nemškimi in portugalskimi kolonijami v vzhodni Afriki so bili rešeni konec 19. stoletja z ločenima sporazumoma med Veliko Britanijo in Nemčijo leta 1890 ter Veliko Britanijo in Portugalsko leta 1891. Istega leta je Velika Britanija razglasila ozemlje Malavija za protektorat Njasa, od leta 1893 do 1907 pa je

bila država Malavi poimenovana Britanski srednjefriški protektorat (Douglas in White 2003, 34).

Z ustanovitvijo Afriškega narodnega kongresa Njase so se leta 1944 združile antikolonialne sile v boju za neodvisnost. Leta 1953 so Angleži poskušali z združitvijo Njase z Južno in Severno Rodezijo v Federacijo Rodezije in Njase⁶ obdržati belsko nadvlado na tem prostoru, vendar so naleteli na močan odpor (prav tam).

Malavi je bila prva država, ki si je v Federaciji Rodezije in Njase prizadevala za osvoboditev izpod britanske kolonizacije. Leta 1959 so Britanci zaprli vodjo in druge privrženca Afriškega narodnega kongresa Njase in hkrati prepovedali njihovo delovanje. Istega leta je bila ustanovljena nova Malavijska kongresna stranka⁷ (v nadaljevanju MCP). Zaradi vedno večjega pritiska domače javnosti so dve leti kasneje Angleži spremenili ustavo, ki je Malavijcem dala več pravic, izpustili so politične zapornike in izvedli volitve v Zakonodajni svet, na katerih je zmagal Dr. Hastings Banda in njegova MCP. Leta 1963 je takrat še Njasa dobila polno avtonomijo s pravico do odcepitve od Federacije Rodezije in Njase, ki je 31. decembra 1963 razpadla z medsebojnim sporazumom njenih članic. Neodvisnost Njase je bila razglašena 6. julija 1964, ko ji je povrnjeno nekdanje ime Malavi (Douglas in White 2003, 39–40).

2.1 Vloga Hastingsa Kamuzu Bande v političnem in medijskem prostoru samostojne države Malavi

Hastings Kamuzu Banda, sicer v Zda in Veliki Britaniji šolan doktor medicine, se je leta 1958 na vabilo Ortona Chirwe⁸ in drugih kolegov pridružil stranki MCP in prevzel vodilno mesto v njej. Človek, ki je bil med najbolj zaslužnimi za neodvisnost Malavija in njegov prvi predsednik, je v državi kmalu uvedel diktatorski način vodenja vlade, pod katerim so Malavijci živeli naslednja tri desetletja. Že leta 1964 se je vlada soočila s prvo vladno krizo, saj so se tako mlajši člani MCP-ja kot nekateri ministri

⁶ Severna Rodezija se je preimenovala v današnjo Zambijo, Južna Rodezija pa l. 1980 v današnji Zimbabve

⁷ Malawi congress party – MCP

⁸ Orton Chirwa je bil ustanovitelj Malavijske kongresne stranke (MCP)

počutili izdane zaradi nedemokratskih razmer v državi. Banda je krizo rešil s političnim izgonom svojih nasprotnikov⁹, navaja organizacija Misa¹⁰ (Misa 2007, 35).

6. julija 1966 se je Malavi preoblikoval v Republiko Malavi, Hastings Kamuzu Banda pa je bil izvoljen za predsednika Malavija, ki je postal enostrankarska država. V času diktature predsednika Bande so Malavijci živeli v represivnih in krutih življenjskih okoliščinah, predsednik Banda je uvedel t. i. Kamuzu sistem, kot je poimenoval model svoje vlade, ki mu je zagotavljal avtorski način vladanja. Ena najbolj močnih orožij takratne vlade je bila možnost pripora ali zaprtje ujetnikov brez sojenja. Prav tako v času njegovega vladanja novinarji niso poznali pojma, kot je svoboda tiska, novinarji so živeli v strahu, pri svojem delu pa so morali biti izredno pazljivi. Vlada je imela nadzor nad delom novinarjev z Zakonom o prepovedanih tiskovinah¹¹, ki je dovoljeval vladi, da je lahko prepovedala objavo katerekoli publikacije, za katero je menila, da je kritična do države.

Banda je prav tako le nekaj let po prihodu na oblast uvedel Zakon o cenzuri in nadzoru zabave¹², ki je uravnaval in nadziral vse oblike in vsa področja medijskega življenja, od igranja kart do gledališke produkcije. V času njegove diktature prav tako ni bil dovoljen vstop v državo nobenemu tujemu novinarju, ki bi lahko poročal o dogajanju v državi (Cooney 2006).

Ljudem brez članskih izkaznic stranke je bilo prepovedano nakupovanje na tržnicah, v bolnišnicah pa jih osebe ni hotelo sprejeti. Banda je uvedel celo pravila glede oblačenja, načrtovanja družin, ljudje se niso smeli pogovarjati o političnih temah.

⁹ Med njimi je bil tudi Orton Chirwa, ki se je z družino zatekel v sosednjo Zambijo, iz katere so ga na začetku 80-ih let ugrabile Bandove varnostne sile. L. 1993 je umrl v Malavijskem zaporu in bil v zgodovino države zapišan kot izdajalec naroda.

¹⁰ Organizacija Misa si prizadeva oblikovati in ohraniti medijsko okolje, v katerem igrajo glavno vlogo transparentnost, neodvisnost, odgovornost, pluralizem in raznolikost mnenj in pogledov. S svojim delovanjem poskuša vnesti več profesionalizma med novinarje in ostale akterje, ki oblikujejo medijski svet. Uporabo in dostop do medijev skuša približati vsem sektorjem družbe. Prizadeva si učinkovito delovati v primeru kršitev medijev na mednarodni, regionalni, nacionalni in lokalni ravni. Njena vizija je ustvariti medijski svet, kjer bodo lahko vsi člani družbe svobodno izražali svoje mnenje, brez sankcij ali negativnih posledic. Misa je bila ustanovljena leta 1992 kot nevladna organizacija, registrirana pa v Windhoeku, v Namibiji po sprejetju Windhoekške deklaracije leta 1991, ki si prizadeva promovirati neodvisnost in pluralizem medijev v afriškem medijskem svetu. Trenutno organizacija deluje v Bocvani, Lesotu, Malaviju, Mozambiku, Namibiji, Južnoafriški republiki, Kraljevini Svazi, Tanzaniji, Zambiji, Zimbabveju in Angoli. Vsakoletno MISA izda več publikacij, v katerih je prikazano tako medijsko stanje v celotni regiji kot v posameznih državah, s številnimi primeri kršitev, s katerimi so se srečale posamezne medijske hiše kot individualni novinarji. Dostopno prek: <http://www.misa.org/index.html>

¹¹ The Prohibited publications act – Zakon o prepovedanih tiskovinah

¹² Censorship and control of entertainments law – Zakon o cenzuri in nadzoru zabave

Ljudi so protipravno zapirali, novinarji in politiki niso upali in smeli nasprotovati režimu, v medijih je vladala stroga cenzura. Banda je bil v času svojega tridesetletnega predsedovanja državi izredno zahodnjaško usmerjen in si je na ta način pridobil naklonjenost zahodnih držav, ki jih niso zanimale notranje politične razmere v Malaviju. Leta 1971 je bil celo razglašen za dosmrtnega predsednika države. Šele leta 1992 je Malavijska katoliška škofija v vseh svojih cerkvah objavila pismo, v katerem so bile naštetе zlorabe in kršitve dosedanjega režima. Pismo je bilo poslano tudi na televizijsko hišo BBC v Londonu, ki je z objavo pisma prvič javno izpostavila mednarodno kritičnost do razmer v državi. Pobuda je med Malavijci povzročila izbruh številnih protestov in nemirov, Bandi pa ni preostalo drugega, kot da dovoli izpeljavo referendumu, na katerem bi odločali o vse bolj potrebni volilni reformi (Douglas in White 2003, 40–42). Marca 1993 so Malavijci z referendumom odločili o sprejemu večstrankarske demokracije, 17. marca naslednje leto pa smo bili priča prvim resničnim demokratičnim volitvam v državi, na katerih je Malavi dobil novega predsednika dr. Bakilija Muluzija, ki je državi vladal vse do leta 2004. Bakili Muluzi je bil sicer nekdanji minister v Bandovi vladi in hkrati generalni sekretar stranke MCP, vendar je po referendumu ustanovil svojo stranko imenovano Združena demokratična fronta¹³ (v nadaljevanju UDF), s katero je zmagal na volitvah leta 1994, in bil ponovno izvoljen tudi na naslednjih predsedniških volitvah pet let kasneje. Predsednik Muluzi je leta 2004 za svojega naslednika, brez posvetovanja z ostalimi člani stranke, izbral oz. predlagal mednarodno priznanega ekonomista dr. Bingu wa Muthariko, kar je izzvalo ogorčenje med številnimi pomembnejšimi člani stranke UDF, nekateri med njimi so stranko celo zapustili. Vendar je po izvolitvi na mesto novega predsednika države leta 2004 Bingu zapustil stranko UDF, in kmalu ustanovil svojo stranko, imenovano Demokratično stranka za razvoj¹⁴ (v nadaljevanju DPP), ki državi vlada še danes (Misa 2007, 36).

¹³ United democratic front – UDF

¹⁴ Democratic progressive party – DPP

3. RAZVOJ MALAVIJSKEGA MEDIJSKEGA PROSTORA

Leto 1994 je bilo prelomno leto za razvoj malavijskega medijskega prostora, saj v obdobju vladanja predsednika Bande v državi niso imeli televizijskega oddajanja, edina vira novic na področju tiskanih medijev pa sta bila časopisa Daily Times in tednik Weekly Malawi News, oba v državni lasti. Omenjenega leta so z uvedbo novega večstrankarskega demokratičnega političnega sistema, nove ustave in izvedbe prvih demokratičnih volitev Malavijci prvič dobili pravico do svobodnega izražanja mnenj in svobode tiska. Tako so se na medijskem trgu v državi začele dogajati številne spremembe; na področju tiskanih medijev so začeli nastajati novi časopisi, pojavljale so se nove radijske postaje, država je dobila svojo prvo javno televizijsko postajo, TV Malavi, ki do danes ostaja edina televizija v državi, parlament je sprejel Zakon o medijih, s katerim je bila ustanovljena Malavijska agencija za nadzor komunikacij¹⁵ (v nadaljevanju MACRA). Edge Kanyongolo¹⁶ je v svojem članku Media law in Malawi opisal svoje spomine o prehodu države iz diktature v demokratični sistem in njegovih posledicah na malavijski medijski prostor. Kanyongolo je zapisal, da je eden njegovih najbolj živih spominov, ko je v mestu Zomba kar naenkrat lahko kupil oz. izbiral med različnimi časopisi, ki so ponujali različne informacije in poglede. Čez nekaj let se je situacija ponovila še na radijskih valovih. »Začetki medijskega pluralizma so bili zame najbolj prepoznaven znak, da so stari slabi dnevi ene od afriških najbolj represivnih diktatur za nami. V tistih evforističnih trenutkih si je bilo lahko predstavljati, da bodo šle stvari na področju svobode medijev in demokracije le na boljše. Če se vrnemo v sedanost, /.../ ne morem, da ne bi imel občutka, da se spremembe niso odvijale, tako kot smo pričakovali« (Kanyongolo 2006).

¹⁵ Malawi communications regulatory authority (MACRA). Prednostne naloge omenjene organizacije so nadzor in regulacija telekomunikacijskega področja, poštnih storitev in radiodifuzije, podeljevanje radijskih frekvenc, podeljevanje licenc za oddajanje, zagotavljanje primernih pogojev za razvoj svobodne in pravične konkurence, zaščita interesov kupcev, poskrbeti mora za nadaljnje vzpostavljanje demokratičnega procesa z izobraževanjem državljanov, za raznolikost razvrščanja na področju nacionalnega in lokalnega predvajanja programov, poskrbeti mora za zagotovitev enakopravnega medijskega obravnavanja in predstavljanja vseh političnih opcij v času volitev.

¹⁶ Edge Kanyongolo je predavatelj na pravni fakulteti Univerze v Malaviju. Je strokovnjak s področja medijske zakonodaje in svobode govora, pravni svetovalec državnih in mednarodnih institucij v Malaviju, ki se ukvarjajo s področjem človekovih pravic. V času diktature predsednika Bande je bil 15 mesecev v priporu, brez obtožnice ali sojenja. Osumljen je bil sodelovanja in članstva v skupini študentov, ki naj bi osnovali svojo politično stranko, v času, ko je v Malaviju vladal enostrankarski režim.

3.1 Razvoj tiskanih medijev

Ko so v Malaviju prvič izvedli večstrankarske volitve, je večina Malavijcev občutila olajšanje izpod pritiska tridesetletne vladavine predsednika Bande, in hkrati začutila željo po svobodnem izražanju svojega mnenja. Do konca leta 1994 so v državi registrirali 32 časopisov, medtem ko sta do takrat obstajala le dva časopisa, katerih lastnik je bil takratni predsednik Banda, za njuno izhajanje pa sta skrbeli Malavijska korporacija za radiodifuzijo¹⁷ (v nadaljevanju MBC) in Malavijska tiskovna agencija¹⁸ (v nadaljevanju MANA). Država je do leta 1992 imela le dva časopisa, oba pa sta izhajala izpod peres novinarjev naklonjenih takratnemu predsedniku Bandi in njegovi vladajoči stranki MCP. V takratnem obdobju se tako o vprašanih svobode tiska in vprašanju svobodnega izražanja mnenj ni govorilo, prav tako pravici nista bili ustavno zagotovljeni (Misa 2006, 37).

Po volitvah leta 1994, ko je zmagal Bakili Muluzi in njegova stranka UDF, pa se je stanje na tem področju nekoliko izboljšalo. Nekateri ustanovitelji novih časopisov so se v novem, medijsko precej nerazvitem okolju, s pomanjkljivim etičnim in strokovnim znanjem, združenim s slabimi menadžerskimi in finančnimi sposobnostmi, slabo znašli in številni izmed njih so kmalu prenehali izhajati. Misa ocenjuje, da »je v Malaviju v sredini 90-ih let močno opazen vzorec nastajanja in propadanja novih časopisov, zlasti tistih, ki so jih ustanovili in vodili poklicni novinarji, ki niso imeli pravega političnega ali gospodarskega zaledja« (Misa 2006, 37). Med neodvisnimi časopisi, ki so bili v zasebnem lastništvu, pisali pa so jih poklicni novinarji, in zaradi slabega finančnega položaja niso bili zmožni ohranitve na medijskem trgu, je vredno omeniti The Independent, Michiru Sun in The Star. Njihovi, sicer po kakovosti, drugorazredni tekmeči, ki so imeli v ozadju uredniške politike politično vodstvo in s tem njeno finančno pomoč, pa so se na trgu obdržali do danes. Do konca leta 2000 je v Malaviju izhajalo 13 časopisov, mnogi med njimi pogosto neredno (prav tam).

3.1.1 Tiskani mediji danes

Po podatkih organizacije Misa so bili konec leta 2005 v Malaviju registrirani sledeči časopisi:

¹⁷ Malavi broadcasting corporation – MBC

¹⁸ Malavi news agency – MANA

Tabela 3.1: Tiskani mediji v Malaviju (2005)

Časopis	naklada	Izhaja
Daily Times	12.000	Dnevno
Malawi News	28.000	Tedensko
Sunday Times	16.000	Tedensko
Daily Nation	16.000	Dnevno
Weekend Nation	40.000	Tedensko
The Chronicle	4.000	Tedensko
The Dispatch	3.000	Tedensko
Boma Lathu	50.000	Mesečno
Weekly news	2.000	Tedensko

Vir: The Media institute of Southern Africa (Misa) 2005, 64.

Kot lahko razberemo, je v Malaviju leta 2005 izhajalo devet časopisov, od tega samo dva dnevno, šest tedensko in eden mesečno. Dnevnik Daily Times z 12.000-imi izvodi zaostaja za dnevnikom Daily Nation, čigar naklada znaša 16.000 izvodov. Med tedniki vodi Weekend Nation s kar 40.000-imi izvodi, sledita pa mu Malawi News in Sunday Times (glej Tabelo 3.1.1.1) Distribucija vseh devetih časopisov ostaja v državi (Misa 2005, 64).

Lastniška struktura časopisov pa je sledeča; v državni lasti in pod okriljem Ministrstva za informacijsko družbo izhaja tednik Weekly News in mesečnik Boma Lathu¹⁹. Slednji je brezplačen, ima najvišjo naklado v državi, oba ne objavljata komercialnih reklamnih oglasov, pač pa se financirata iz sredstev javnega proračuna. Vlada izdaja tudi revijo This is Malawi, katere naklada znaša 5.000 izvodov mesečno. Weekly News in This is Malawi izhajata v angleškem jeziku, Boma Lathu pa v chichewi. Največji zasebni lastnik časopisnih hiš v državi je Chayamba Trust, ki je sicer zupuščina pokojnega predsednika Bande. V okviru družinskega podjetja, ki pripada stranki MCP, v državi izhajajo Daily Times, Sunday Times in Malawi News.

¹⁹ Boma Lathu, v prevodu pomeni naša vlada

Tiskarna Nation publications limited pripada družini poslovneža in predsednika stranke Ljudsko gibanje za napredek²⁰ (v nadaljevanju PPM) Aleka Bande in izdaja dnevnik Daily Nation in tednik Weekend Nation. Jamieson publication, še eno družinsko podjetje, izdaja tednik The Chronicle. Trenutno vladajoča stranka predsednika Mutharike pa ima v lasti še tednik Courier, medtem ko ima njegova hčerka v lasti časopis The Guardian (Friedrich Ebert Stiftung²¹ 2006).

Za tiskanje in distribucijo večine tiskanih medijev v državi skrbi največja tiskarna v državi imenovana Blantyre print and publishing, ki je zapuščina nekdanjega gospodarskega imperija pokojnega predsednika Bande. Tiskarna deluje že od leta 1962 in tiska tako časopise kot knjige²². Poleg te tiskarne za tiskanje časopisov skrbi še tiskarna Nation publications limited, ki je v lastništvu Aleke Bande (Misa 2006, 38) Misa navaja: »V Malaviju je večina časopisov v rokah različnih politikov, ki vplivajo na neodvisnost uredniške politike posameznega časopisa. Rezultat tega je višja stopnja samocenzure med novinarji« (Misa 2005, 62). Gladys Mutangadura²³ navaja, da »številni novinarji poročajo o nadlegovanju s strani vladnih akterjev, posledično nekateri novinarji pri pisanju člankov uporabljajo psevdonime, ker želijo ostati anonimni« (Mutangadura 2003). Mutangadura ocenjuje, da »je časopisom, zlasti neodvisnim in manjšim težko preživeti na malavijskem medijskem trgu. Preživijo pa tiste časopisne hiše, ki so v rokah politikov in imajo dovolj finančnih sredstev« (prav tam). V državi ne deluje ameriški Neodvisni urad za nadzor in spremljanje gibanja naklade časopisov²⁴, ki bi spremljal sliko gibanja časopisne naklade za Malavi. Časopisi se tako kupujejo in berejo zlasti v večjih mestih, kjer pa živi le 10 % celotnega prebivalstva, ostali le redko pridejo do svojega časopisnega izvoda.

Za širitev časopisnega trga na ruralna območja države si prizadevajo civilne družbe in druge organizacije, najbolje pa je v teh območjih zastopan vladni brezplačnik

²⁰ People's progressive movement – PPM

²¹ Nemška neprofitna Fundacija Friedrich-Ebert-Stiftung (v nadaljevanju FES) deluje v več kot 70-ih državah Evrope, Afrike, Azije, Bližnjega vzhoda in Latinske Amerike, v katerih si prizadeva za napredek držav na področju socialno-političnega razvoja, eden izmed njihovih glavnih ciljev pa je tudi pomoč pri razvoju neodvisnega medijskih prostorov. Za afriške države izdaja t. i. Afriški medijski barometer (v nadaljevanju AMB), ki je prva vsestranska in izčrpna analiza medijskega okolja posameznih afriških držav. Leta 2006 ga je izdala tudi za Malavi.

²² Leta 1999 je bilo vprašanje lastništva tiskarne predloženo v presojo sodišča, tiskarna se je začasno znašla v rokah takrat vodilne stranke UDF, ki je razpustila upravni odbor in v novega imenovala bodisi člani bodisi simpatizerje lastne stranke. Danes je tiskarna ponovno v lasti stranke MCP.

²³ Gladys Mutangadura je izdala poročilo o medijskem prostoru v Malaviju za leto 2003, ki je objavljeno na strani World press encyclopedie.

²⁴ Audit bureau circulation – ABC

Boma Lathu, sledi mu Daily Nation, katerega cena pa je za večino tamkajšnjega prebivalstva previsoka, velikokrat pa dnevnik v odmaknjeno območje prispe šele po petih dnevih izida. Gospodarstvo v državi ni stabilno, stopnja inflacije je na primer iz 9% v letu 1997 narasla na 30 % v letu 2000. To močno vpliva tudi na stroške tiskanja časopisov. Posledično so časopisi dražji, saj morajo pokriti stroške tiskanja, ki pa so v povprečju lahko dvakrat ali celo trikrat večji od dejanskih stroškov tiskanja in zato manj ljudi kupi časopis. Povprečna cena malavijskega časopisa stane 60 kwach, za ta denar pa lahko državljan kupi že štruco kruha in liter mleka (Friedrich Ebert Stiftung 2006).

3.2 Radio

Malavijci so do leta 1993 imeli le eno radijsko postajo, ki je delovala pod okriljem MBC-ja, katere valovi so pokrivali skoraj celo državo. Radijske postaje, ki danes delujejo v Malaviju, bi lahko razdelili v tri skupine: javne, zasebne in skupnostne radijske postaje. Pod MBC-jem delujeta dve radijski postaji, in sicer Radio 1 in Radio 2 FM. Radio 1 ponuja predvsem informativno in izobraževalno programsko vsebino. Poleg novic program sestavljajo po večini vnaprej posnete oddaje za otroke, oddaje o kulturi in oddaje s kmetijsko vsebino. Radio 2 FM pa je komercialni radio, ki je namenjen mlajšim poslušalcem, saj poleg novic ponuja tudi veliko alternativne glasbe. Oba predvajata v angleščini in ostalih malavijskih jezikih, zlasti Chichewi. Program Radia 1 je sestavljen predvsem iz lokalnih vsebin, vsebina novic in uredniška naravnost obeh postaj ostaja pro-vladna, navaja AMB. (Friedrich Ebert Stiftung 2006).

Trenutno v državi delujejo še štiri zasebne radijske postaje: Power FM 101, Capital radio, Joy radio in radio Zodiak. Prva zasebna radijska postaja FM 101, ki deluje v drugem največjem mestu Blantyre, je bila ustanovljena leta 1998, druga zasebna postaja Capital radio pa leto kasneje. Večina programa je namenjena glasbi in zabavnemu programu. Poleg omenjenih zasebnih komercialnih radijskih postaj, deluje v Malaviju še osem verskih postaj: radio Maria, radio Alinafe, radio Tigawane (vsi trije so v lasti Rimsko katoliške cerkve), Channel for all nations, Calvary radio in Africa Bible college (ABC) radio, Transworld radio in radio Islam.

Skupnostni radii pa so MIJ radio, Dzimwe community radio in Nkhotakota community radio. Frekvence radiem podeljuje MACRA.

»Na področju radijskega oddajanja je čutiti nenaklonjenost vlade do skupnostnih radijev, saj se vlada boji, da bi radii pripomogli k večjemu izražanju določenih skupnosti,« v svojem poročilu navaja Organizacija IREX²⁵ (IREX 2007). MACRA verskim radiem hitreje dodeli licenco za oddajanje kot pa skupnostnim radiem, kar kaže na dejstvo, da se vlada počuti manj ogroženo s strani cerkvenih ustanov kot pa s strani civilne družbe²⁶ (prav tam). Skupnostne radie financirajo donatorji.

Victor Kaonga²⁷ ugotavlja, da je »radijska industrija v Malaviju zelo dinamična in ponuja najboljšo alternativo tiskanim medijem. Ugotavlja, da se po večini vse izmed njih spopadajo z velikimi tehnološkimi in finančnimi izzivi in upa, da »bodo v prihodnosti pri svojem delu pokazale več profesionalizma na področju vsebine, lastne produkcije in s strani vodstva radijev« (Kaonga 2006).

Ömer Oguz²⁸ pravi, »da so edini vir neodvisnega poročanja v državi samo nekatere zasebne radijske postaje z relativno uravnoteženim poročanjem. Te postaje, ki so neodvisne od vladnega nadzora in predstavljajo tudi opozicijska stališča, so velikokrat predmet diskriminacije in se morajo za svoj obstanek močno boriti z oblastmi« (Oguz 2004).

Misa v svojem poročilu za leto 2005 ugotavlja, da »so radijske postaje s svojimi programi še vedno najbolj učinkovit in hkrati najbolj uporaben medij, ki se ga poslužujejo prebivalci Malavija« (Misa 2005, 65). 90 % vseh prebivalcev, te, po nekaterih podatkih 13 milijonske države, dosežejo radijski valovi. Kar zadeva obseg delovanja radijskih postaj v večini primerov radijski oddajniki ne dosežejo ruralnih območjih, le območja v okolici mesta, v katerih delujejo.

²⁵ IREX je mednarodna neprofitna organizacija, ki s svojim programom želi izboljšati kakovost izobraževanja, pospešiti napredek razvoja civilne družbe in pomaga pri razvoju neodvisnih medijev.

²⁶ MACRA je 3. junija 2003 odredila vsem skupnostnim radiem prepoved o oddajanju informativnega programa z izgovorom, da naj bi kršili 51. člen Zakona o medijih. Skupnostni radii v Malaviju so znani po uravnoteženem političnem poročanju, kar pa ni bilo po volji takratni vladajoči stranki UDF.

²⁷ Victor Kaonga je novinar Trans world radia. Na spletni strani <http://ndagha.blogspot.com/> pa redno objavlja svoja stališča in izkušnje z malavijskimi mediji.

²⁸ Ömer Oguz je avtor poročila o stanju medijev v Malaviju za leto 2004, ki ga je izdal Mednarodni inštitut za tisk.

3.3. Razvoj televizijskega prostora in TV Malavi

O razvoju televizijskega prostora v državi lahko govorimo šele od leta 1994 dalje. Do takrat je bilo pod taktirko predsednika Bande televizijsko oddajanje v državi prepovedano. Le dva meseca pred splošni volitvami leta 1999 je vlada predsednika Muluzija ljudem obljubila dolgo pričakovano televizijo.

Slika 3.1: Spominska plošča

Slika 3.2: Televizijski studio

Leta 1999 je v Malaviju pričela oddajati TV Malavi. Država je za projekt namenila 20 milijonov ameriških dolarjev sredstev iz državnega proračuna. Sprva je bilo oddajanje televizije omejeno zlasti na urbana področja države, in sicer na mesta Blantyre, Zomba, Mzuzu in prestolnico Lilongwe z okolico, danes pa naj bi televizija pokrivala 70% celotnega ozemlja. Na začetku je televizija oddajala le dve uri programa na dan, danes pa ima televizija sicer celodnevni program, čeprav dve tretjini programa predstavlja tuja produkcija, ki jo televizija dobi od mednarodne in ameriške televizijske mreže BET²⁹ ter televizijskih hiš: kot so Deutsche Welle, BBC in TV Africa. Televizija oddaja program z otroško vsebino, kulturni program, zjutraj pa program z različnimi lokalnimi vsebinami. Prva poročila predvajajo ob šestih popoldan (v chichewi), druga pa ob osmih zvečer (so v angleškem jeziku), kar 80 % vsebine poročil pa namenijo dogajanju na domači politični sceni. Ponoči in v preostanku dneva predvajajo program tujih televizijskih hiš.

Glavni razlog za tako malo lastne produkcije je pomanjkanje televizijske opreme³⁰, predvsem kamer, majhno število zaposlenih (na edini televiziji v državi je skupno zaposlenih le 90 ljudi) in finančna omejenost. Televizija se financira le iz sredstev javnega proračuna, Malavijci ne plačujejo televizijske naročnine.

Slika 3.1: Montaža

²⁹ Black entertainment television (BET); prva televizijska mreža s programom namenjenim afroameriškim gledalcem

³⁰ Da se zaposleni na TV Malavi spopadajo z pomanjkanjem televizijske opreme, ki je prav tako precej zastarela, je razvidno tudi iz zgornjih slik (glej slike 3.3.2, 3.3.3, 3.3.4, 3.3.5 in 3.3.6)

Slika 3.2: Grafika

Slika 3.3: Pred dnevnim planom dela

Slika 3.4: Desk informativnega programa

Vir: Nina Rozman 2006.

Po podatkih organizacije NICI³¹ za leto 2000 naj bi na 100 prebivalcev svoj televizijski sprejemnik imelo le 0,3 prebivalca, po podatkih malavijskega statističnega urada pa naj bi bilo ob začetku oddajanja programa v državi okoli 50.000 televizijskih sprejemnikov, program TV Malavija pa naj bi spremljalo okoli 300.000 ljudi. Študija tudi navaja, da v povprečju 5 gledalcev uporablja en televizijski sprejemnik (NICI 2000).

TV Malavi je javna televizija, vendar se pripadniki opozicije pritožujejo, da kar zadeva uredniško politiko televizije in vsebino novic, da je ta naklonjena predsedniku in njegovi stranki. Poročanju o delu opozicije je namenjeno veliko manj programskega časa, prav tako pa je opozicija obravnavana z veliko mero kritike, čeprav mi je glavni urednik TV Malavi Wellington Kuntaja ob obisku televizije zatrdil, da je poročanje o političnem dogajanju uravnoteženo, in da televizija skrbi, da se slišita »obe strani«.

Opozicija je leta 2006 dosegla, da parlament ni odobril letnega proračuna tako MBC-ju kot TV Malaviju v celoti. Kot razlog je opozicija navedla, da sta oba javna servisa naklonjena predsedniku Muthariki in njegovi stranki (DPP), prav tako naj bi ostalo polovico neodobrenega proračuna parlament odobril takoj, ko bi oba servisa povečala obseg svojega poročanja o opozicijskih strankah. MBC in TV Malavi sta v svoj zagovor dodali, da ju opozicijske stranke o svojih dogodkih predhodno ne obveščajo, kot to počne vladajoča stranka DPP in tako velikokrat sploh ne vedo, da opozicija karkoli organizira. Pripadniki opozicije so te navedbe zanikali. Pravijo, da so novinarji MBC-ja nenaklonjeni poročanju o delu opozicije, ker se bojijo, da bi izgubili svojo službo. Patricia Kaliati, ministrica za informacije in izobraževanje je potrdila: «V preteklosti so se zaposleni v MBC-ju pritoževali, da so besede vlade o izboljšanju glede poročanja o delu opozicije prazne besede, in da so novinarji kaznovani takoj, ko obstaja sum, da simpatizirajo z opozicijo» (IREX 2007). Opozicijske stranke MBC obtožujejo tudi neetičnega poročanja.

Provladna naravnost MBC-ja in TV Malavija je bila tudi predmet analize³² medijskega barometra za Malavi, ki ga je izdala fundacija Friedrich Ebert Stiftung v sodelovanju z Miso, ki opozarja, da bi po Zakonu o medijih morala MBC in TV Malavi

³¹ National information and communications infrastructure (NICI) – Nacionalna infrastruktura za razvoj na področju informatike in komunikacijskih storitev, organizacija skrbi za razvoj in večjo funkcionalnost informacijsko-komunikacijske infrastrukture v državah v razvoju

³² V analizi je sodelovalo pet predstavnikov medijev iz Malavija in pet predstavnikov civilne družbe, ki so skupaj podali oceno o značilnostih medijskega prostora in opredelili problematiko, s katero se spopadajo malavijski novinarji.

delovati brez politične nagnjenosti in neodvisno od kakršnega koli telesa ali osebe. Toda organizaciji sta že v osnovi izpostavljeni političnemu pritisku, saj se financirata iz sredstev javnega proračuna, o svojem delu morata poročati ministru za informacijsko družbo, skozi sam proces izvolitve odborov organizacij...«Tako se zdi, da lahko vsak, ki sodeluje v političnem vodstvu, vpliva na delo in se direktno ali indirektno obrača na urednike in novinarje tako TV Malavi kot MBC-ja«, je zapisano v analizi (Friedrich Ebert Stiftung 2006). Rezultat tega je visoka stopnja samocenzure med novinarji, ki želijo zadovoljiti politike vladajoče stranke, še preden bi se ti pritožili nad delom novinarjev. Opozicijski člani parlamenta pa po drugi strani protestirajo, da jim ni namenjeno dovolj programskega časa. Dejstvo je, da se glasnost zvoka takoj zniža, ko ima pri prenosu parlamentarnih sej v živo preko TV Malavi, besedo nekdo izmed opozicijskih poslancev, v ospredje vstopi komentator, ki povzame vsebino njegovega govora. Podobne situacije se dogajajo tudi na radiu, kjer prav tako znižajo glasnost zvoka, velikokrat pa se (po naključju) med prenosom izgubi radijski signal. Obe instituciji s svojim programom ponujata raznolikost v vsebini novic, vendar so velikokrat izključena mnenja opozicije. Večina programskega časa informativnih novic je namenjena izjavam in delu predsednika, ko pa gre za predmet ali dogodek, ki ga organizira opozicijska stranka, je le ta vedno na zadnjem mestu informativne oddaje (prav tam).

3.3.1. Joy TV

TV Malavi je edina televizija v državi, po drugi strani pa se za svoj obstanek in priznanje bori Joy TV, sicer sestrška družba Joy radia, ki naj bi bila prva komercialna televizija v državi.

Odbor za zaščito novinarjev³³ (v nadaljevanju CPJ) je 2. novembra 2007 poročal o Joy TV, ki mu je MACRA 29. oktobra 2007 odredila odlok o takojšnjem prenehanju oddajanja programa, dokler televizija ne dobi ustrezne radio-televizijske licence. Vodstvo MACRE je televiziji očitalo, da prenaša svoj program brez ustrezne licence, ki naj bi potekla 31. marca 2007. V pismu, ki ga je MACRA poslala vodstvu televizije, piše, da je predvajanje programa brez urejene licence prepovedano, in je po Zakonu o medijih kaznivo dejanje. Zaradi tega je MACRA televizijo pozvala k takojšnjemu prenehanju predvajanja programa in opozorila, da bi bila v nasprotnem primeru

³³ Committee to protect journalists (CPJ)

organizacija prisiljena ukrepati v skladu z določili, ki so za tak primer navedeni v omenjenem zakonu. V začetku novembra 2007 je televizija prenehala z oddajanjem. Toda licenca za predvajanje, ki je bila radiu in televiziji dodeljena leta 2002, naj bi po Zakonu o medijih, po katerem je licenca za predvajanje dodeljena za dobo 7-ih let, veljala do leta 2009, navaja Odbor za zaščito novinarjev.

»Televizija je pred uradnim začetkom programa oddajala le testne oddaje in zabavni program«, pravi direktor Joy radia Peter Chisale.

Že 28. avgusta 2007 je televizija pisala MACRI, ker naj bi le-ta zamujala s podelitvijo frekvence za radio-televizijsko oddajanje, ki pa bi televiziji dovolilo izvajanje studijskega predvajanja.

V ozadju dogodka sta bistveni dve stvari. Prva je, da je pred tem Joy radio na sodišče vložil tožbo proti vodstvu MACRE, ki naj bi bil po mnenju vodstva radia ustanovljen na nezakonit način, prav tako pa naj bi deloval v nasprotju z zakonom. Višje sodišče v Blantryi je julija 2007 razrešilo vodstvo organizacije. Glavni razlog za razrešitev pa je bil po sklepu sodišča v nekvalificiranosti članov upravnega odbora, prav tako je sodišče presodilo, da člani odbora niso bili imenovani v skladu z zakonodajo.

Naj omenim, da je člane upravnega odbora na svoj položaj imenoval malavijski predsednik Bungu wa Mutharika, in sicer 1. marca 2006. Tako je v času prepovedi oddajanja programa Joy TV-ju MACRA delovala brez upravnega odbora, kar se vodstvu televizije zdi še dodatno sporno. Vendar je predstavnik MACRE Zazdiko Mankhambo na očitke CPJ-a odgovoril, da »vsaka odločitev ne potrebuje upravnega odbora«. Toda CPJ navaja, da Mankhabmo ni dodal, v skladu s katerim členom po Zakonu o medijih je njegova izjava upravičena.

V ozadju celotne zgodbe pa se skriva še drugi razlog, kjer igra veliko vlogo politično vodstvo države. MACRA je povsem v rokah države, medtem ko je lastnik Joy radia in Joy TV-ja nekdanji malavijski predsednik Bakili Muluzi, ki s sedanjim predsednikom Muthariko ni ravno v dobrih odnosih, saj ga je Muluzi kmalu po volitvah leta 2004 obtožil izdaje. Mutharika je namreč po izvolitvi zapustil Muluzijevo stranko UDF in ustanovil svojo, danes vladajočo stranko DPP (CPJ 2007).

3.4. Internet

Sprva je malavijska vlada zavračala vse prošnje zasebnih ponudnikov internetnih storitev, licenco za ponudbo omenjenih storitev pa je izdala le Agenciji za pošto in telekomunikacije v Malaviju³⁴. Leta 1997 je pričel delovati Malawi Net, ki je bil takrat edini zasebni ponudnik v državi. Z ustanovitvijo MACRE leta 1998 pa je prišlo do reorganizacije znotraj omenjenega sektorja. Potreba po liberalizaciji trga in podelitvi licenc zasebnim uporabnikom je pripeljala do tega, da je MACRA leta 2000 izdala kar 15 licenc zasebnim internetnim ponudnikom (NICI 2000).

V Malaviju je danes registriranih 12 različnih ponudnikov internetnih storitev, vendar jih le 8 trenutno ponuja svoje storitve. Po podatkih organizacije Malawi SDNP³⁵ so to: MTL - Malawi Telecom Ltd, Malawi SDNP, Malawi Net, CeltelPlus, Africa-Online, Globe Internet, Clcom in Epsilon & Omega. V državi pa deluje tudi organizacija MISPA³⁶, katere glavni namen je skrbeti za pravično ponudbo internetnih storitev v Malaviju (SDNP 2003). Naslednja razpredelnica kaže najnovejše podatke o številu internetnih uporabnikov v državi od leta 2003 do leta 2007:

Tabela 3.2: Gibanje števila internetnih uporabnikov od leta 2003-2007

Leto	Število internetnih uporabnikov
2003	35.000
2004	36.000
2005	36.000
2006	52.500
2006	50.000
2007	52.500

Vir: Indexmundi³⁷ 2007.

Glede na zgornje podatke lahko opazimo, da je bilo leta 2007 v Malaviju 52.500 internetnih uporabnikov. Od leta 2003 pa do 2005 se je število uporabnikov

³⁴ Malawi posts and telecommunications corporation – MPTC

³⁵ The Malawi sustainable development network programme (SDNP) – Zmeren razvojni internetni program Malavija

³⁶ Malawi internet service providers' association (MISPA) – Združenje malavijskih ponudnikov internetnih storitev

³⁷ stran objavlja najrazličnejše statistične podatke o državah po svetu

postopoma povečevalo, v letu 2006 pa je opazna skorajšnja podvojitev števila uporabnikov (glej Tabela 3.4.2.). Glede na število prebivalcev Malavija lahko izračunamo, da *manj kot 0.5 % ljudi* v državi uporablja internetne storitve. Po podatkih organizacije NICI je bilo v Malaviju leta 2000 le 4.400 internetnih naročnikov, kar znese 9,4 naročnikov na 10.000 prebivalcev. Uporabnikov internetnih storitev naj bi bilo leta 2000 15.000, kar je 14,51 uporabnika na 10.000 prebivalcev. Številke so razumljive, če upoštevamo dejstvo da je v državi na 100 prebivalcev registriranih le 0, 12 računalnika (NICI 2000).

Uporaba internetnih storitev znotraj posameznih kategorij je bila leta 2000 sledeča:

- Zasebna uporaba- 38 %
- Komercialna uporaba- 38 %
- Akademska in raziskovalna uporaba- 3 %
- Uporaba mednarodnih organizacij, nevladnih ali organizacije ZN- 11%
- Vladna uporaba- 10% (prav tam)

Internetne storitve v državi uporabljajo oblastniki, poslovneži, novinarji in drugi pripadniki družbene elite. Dostop do internetnih strani je počasen in drag. Prav tako večina študentov iz srednjega razreda nima osebnega dostopa do internetnih strani, poslužujejo se uporabe internetnih kavarn po večjih mestih, ki pa za svoje storitve »mastno« zaračunajo, saj pol ure uporabe interneta v eni izmed teh kavarn stane kar 2 ameriška dolarja (Friedrich Ebert Stiftung 2006). Novinarji internet uporabljajo za dostop do zunanjih (mednarodnih) novic in informacij, čeprav producent na MBC-ju Josephine Semu navaja, da: »Celo novinarji na MBC-ju nimajo rednega dostopa do medmrežja in imajo omejen dostop do interneta« (IREX 2007). Na področju uporabe internetnih storitev v državi ni nobenih omejitev, vendar glede nato, da manj kot 0.5% ljudi uporablja internet, le ta ne predstavlja pomembnega vira informacij za novinarje. Victor Kaonga pravi, da je sam prvič videl računalnik šele proti koncu srednje šole, ko pa je leta 1995 poslal svoje prvo elektronsko sporočilo, je bil vznemirjen, a hkrati se je zavedal, da je ostal precej za časom. »In tako se počuti 98 % Malavijcev, ki o računalnikih in internetu ve bore malo ali celo nič,« pravi Kaonga. »Danes se v Malaviju 12 internetnih ponudnikov bori za peščico internetnih uporabnikov«, dodaja Kaonga (Kaonga 2006). Internet je postal v svetu pomemben vir informacij, a v Malaviju zaradi visokih cen internetnih storitev le ta zaenkrat predstavlja manj

pomembno orodje na področju iskanja informacij tako za navadne državljane kot za novinarsko strujo (prav tam).

4. MEDIJSKA ZAKONODAJA

4.1 Ustava

Kot je že bilo omenjeno je bilo za malavijski narod ključno leto 1994, ko je padla tridesetletna diktatura predsednika Bande. Država je dobila večstrankarski demokratični režim, z njim pa tudi novo ustavo, s katero so bili ukinjeni nekateri stari zakoni, ki so ovirali svobodno delovanje medijev. A od starega režima jih nekaj najbolj problematičnih ostaja v veljavi še danes. 4. poglavje malavijske ustave danes tako zagotavlja pravico do svobodnega izražanja in pravico do svobodnega tiska. 37. člen te iste ustave obvezuje in nalaga dolžnost javnim institucijam³⁸ k sodelovanju in informiranju medijev, kar zadeva informacije javnega značaja:

4. poglavje: Človekove pravice:

35. člen: vsaka oseba ima pravico do svobodnega izražanja

36. člen: tisk ima pravico do svobodnega poročanja in svobodnih izdaj, tako znotraj Malavija kot v tujini. Tisku bo omogočen najbolj možen dostop do informacij javnega značaja.

37. člen: vsaka oseba ima pravico do dostopa informacij, ki jih ima v rokah država ali njeni organi v primeru, da oseba potrebuje določeno informacijo za izvajanje svojih pravic

³⁹

Emma Kaliya⁴⁰ pravi, da »malavijska ustava z zakonskimi predpisi načeloma ščiti pravico do svobodnega izražanja in medijske svobode, a prihaja do velikih razkorakov, ko želijo novinarji te pravice izvrševati v praksi« (IREX 2007). Z zgoraj

³⁸ vsi posredni ali neposredni uporabniki proračunskih sredstev

³⁹ Povzeto po 4. členu Malavijske ustave. Malawi SDNP. *Constitution of the Republic of Malawi*. Dostopno prek: <http://www.sdn.org.mw/constitut/chapter4.html#35>

⁴⁰ Programski vodja na Malavijskem centru za človekove pravice, ki deluje v Lilongweju. Sodelovala je v sodelovala v analizi malavijskega medijskega prostora, ki jo je objavil IREX.

naštetimi členu je vsaj formalno poskrbljeno za vprašanje svobode medijev in svobodnega poročanja v državi. A dejstvo, da je od sprejetja ustave minilo že 14 let, in da malavijski parlament do danes ni sprejel zakona, ki bi pravno poskrbel za izvajanje 37. člena, ki se navezuje na pravico dostopa do informacij javnega značaja kaže na nezainteresiranost oblasti do vprašanja zagotavljanja informacij, ki zadevajo javnost.

»Malavi je ena redkih držav, ki ima v ustavi zapisano pravico do dostopa informacij, ki jih ima v rokah država oz. vlada. Ta ustavna pravica predstavlja jamstvo za zagotovitev demokratične vlade po skoraj treh desetletjih državne tajnosti in stroge kontrole,« dodaja Cooney. Toda pravica dostopa do informacij javnega značaja zahteva specifično zakonodajo, ki bi omogočila izvajanje te pravice v praksi. Prav tako ta pravica zahteva trajno obvezo s strani vlade, ki mora zagotoviti transparentnost na vseh področjih svojega dela. Pomembno je, da je pravica do informacij javnega značaja neodvisna od pravice svobodnega izražanja in pravice svobodnega tiska, ki sta zagotovljeni v 35. in 36. členu malavijske ustave.

Cooney pravi:

Pravica o dostopu informacij javnega značaja sicer temelji na treh osnovnih, ustavnih in nacionalnih načelih: državna zakonita in politična oblast izhaja iz volje ljudstva, individualno izvajanje državne oblasti temelji na zaupanju in v skladu z odgovornostmi do državljanov in politična oblast izhaja iz trajnega zaupanja državljanov, ki pa se lahko ohranja le z odgovornim in transparentnim vedenjem vlade ter informirano demokratično izbiro (Cooney 2006).

A dejstvo, da v Malaviju še vedno nimajo Zakona o dostopu do informacij javnega značaja omogoča javnim uslužbencem, da zadržijo mnoge ključne informacije pomembne za javnost in imajo možnost omejiti pravico javnosti do obveščenosti. Po drugi strani pa je zaradi odsotnosti zakona delo novinarjev močno oteženo, ker se morajo mnogo bolj potruditi da pridejo do informacij, ki so ključnega pomena za njihovo delo in informacij o delu vlade, za katero ima javnost pravico vedeti, opozarja Misa. (Misa 2005, 63). Organizacija Misa v Malaviju⁴¹ (v nadaljevanju Namisa) je

⁴¹ Misa deluje tudi v Malaviju, kjer je pod imenom Namisa registrirana od 27. septembra 2000 kot nevladna organizacija, katere glavni namen je uspešno braniti medijsko svobodo v državi. Namisa ima 225 individualnih članov in 5 institucionalnih. Zaradi odsotnosti medijskega sveta je Namisa v državi oblikovala posebno komisijo, ki se ukvarja s pritožbami zoper posameznih novinarjev ali medijskih hiš s strani javnosti. Ustanovljena komisija za medijske pritožbe je le začasen Namisin ukrep, dokler v državi ponovno ne začne delovati Malavijski medijski svet, ki ureja področje pritožb zoper novinarskega dela in katerega člani si prizadevajo za izboljšanje svobode medijev in odgovornosti

tako že v začetku leta 2004 oblikovala zakonski osnutek Zakona o dostopu do informacij javnega značaja⁴². Od omenjenega leta dalje Namisa dela, opozarja in lobira za sprejetje omenjenega zakona, toda organizacija ocenjuje: «Omenjenega zakona parlament do danes ni uvrstil na dnevni red, kar kaže na to, da se prioritete oblasti močno razlikujejo od medijskih» (Misa 2005, 63).

Odsotnost zakona pomeni, da nobenemu od javnih uslužbencev ni potrebno podati katerekoli informacije javnega značaja, če menijo, da informacija ni potrebna za zaščito pravic osebe, ki jo zahteva. Toda kljub temu v letu 2005 novinarji niso imeli večjih problemov pri pridobitvi informacij pomembnih za njihovo delo, saj imajo institucije, kot so vojska, policija, zapori in večina ostalih državnih organov svoje tiskovne predstavnike za javnost, ki nastopajo v imenu svoje organizacije in s tem tamkajšnjim novinarjem omogočijo, da pridobijo tiste informacije brez katerih svojega dela ne bi mogli opravljati. (prav tam)

Toda Susan Chikuse⁴³ pravi, da imajo novinarji pri pridobivanju informacij oteženo delo, zlasti zaradi političnih konfliktov med strankami. Navedla je primer, ko je organizirala javno diskusijo, na katero je k sodelovanju povabila nekaj politikov in predstavnikov vlade. Toda, ker so bili povabljeni pripadniki različnih strank, ji je eden izmed njih odvrnil, da v diskusiji ne bo sodeloval, če bo tam tudi pripadnik stranke UDF. Diskusija je bila na koncu odpovedana. »Od njih sem želela dobiti različne

novinarjev. Komisija bo v primeru pritožbe le to podrobno raziskala, determinirala kršitev, razsodila o kršitvi in zagotovila, da obe vpleteni strani razumeta okoliščine posameznega primera. Primer bo poskušala rešiti brez vmešavanja sodišča, bodisi z odškodnino ali opravičilom kršitelja.

Pravno gledano svoboda medijev v Malaviju deluje v odsotnosti samoregulativnega telesa. Media institute of southern Africa. *Misa Malawi*. Dostopno prek:
<http://www.misa.org/chapters/malawi/misamalawi.html>

⁴² Glavni cilji osnutka zakona so: zagotoviti pravico o dostopu informacij javnega značaja, natančno definirati obseg informacij, ki jih javnost lahko zahteva, ustanoviti Javno informacijsko komisijo in natančno določiti njene funkcije in pristojnosti, pospešiti transparentnosti in odgovornosti javnih uslužbencev ter natančno določiti predmete, ki so povezane ali spadajo k zgoraj naštetim ciljem zakona. Osnutek zakona je dostopen na . Osnutek zakona sta že temeljito analizirali tako organizacija Article 19 kot tudi CHRI (Commonwealth human rights initiative), ki sta osnutku podali svoje predloge in popravke ter hkrati pohvalili ta pozitiven korak k širjenju svobode medijev v Malaviju s strani Mise. Podporo k sprejetju Zakona o dostopu informacij javnega značaja je malavijskim medijem izkazala tudi organizacija Unesco, ki je Novinarskemu društvu Lilongwe in Medijskem društvu Nyika nakazalo finančna sredstva, s katerimi bi pospešili dialog, ki je nadvse potreben za sprejetje zakona. Dopolnila in popravki zakona so dostopni na spletnih straneh :

<http://www.article19.org/pdfs/analysis/malawi-access-to-info-bill-march-2004.pdf> in
<http://www.humanrightsinitiative.org/programs/ai/rti/news/Draft%20MISA%20Malawi%20ATI%20Bill%20-%20Apr-04.pdf>

⁴³ producentka na MBC-ju, ki je sodelovala v analizi malavijskega medijskega prostora, ki jo je objavil IREX.

informacije, ki bi pomagale skupnosti, toda na koncu smo dogodek morali odpovedati,« navaja Chikuse (IREX 2007).

Tudi predstavniki, ki so sodelovali v analizi medijskega barometra za Malavi so potrdili, da informacije javnega značaja, le počasi prihajajo v javnost, za kar skrbijo na novoustanovljeni tiskovni predstavniki različnih državnih služb. Tem ni potrebno izdati nobene informacije, če tega ne želijo. Če novinarji dobijo v roke državni dokument, ga ponavadi dobijo od nezadovoljnih državnih uradnikov. Celo podatki o javni porabi sredstev niso dostopni javnosti. Politiki še vedno delujejo na t. i. »kar je potrebno vedeti v osnovi«, kar lahko razumemo kot zapuščino 30-ih let represivnega sistema. Dostop do informacij javnega značaja za navadne državljane pa je prav tako omejen zaradi dejstva, da so vsi dokumenti napisani v angleškem jeziku, ki je večinskemu prebivalstvu še vedno drugi jezik. Po drugi strani pa je opazno sodelovanje sodišč, ki javnosti ne zapirajo vrat pred zahtevanimi informacijami (Friedrich Ebert Stiftung 2006).

4.2 Zakon o medijih

Novembra leta 1998 je malavijski parlament sprejel nov Zakon o medijih⁴⁴, ki je nadomestil tri do takrat veljavne zakone na komunikacijskem področju v državi, in sicer: Zakon o poštnih in telekomunikacijskih storitvah, Zakon o radiodifuziji in Zakon o radio-komunikacijah. Misa navaja: »Zakon o medijih ima številne zakonske pomanjkljivosti, ki jih s pridom izkoriščajo politiki z namenom, da bi preprečili prost pretok informacij« (Misa 2005, 63).

Za malavijski medijski prostor je verjetno še najbolj pomembna ustanovitev MACRE, čeprav je bila organizacija sprejeta z velikim skepticizmom, saj je bila ustanovljena na podlagi novega vladnega Zakona o medijih, ki pa je bil nadomestilo za osnutek

⁴⁴ Zakon tako določa sledeča področja:

1. Regulacijo in predpise, ki zadevajo naslednja tri področja komunikacijskega sektorja v državi: telekomunikacijski sektor, poštni sektor in radiodifuzijo.
2. Z zakonom je bilo ustanovljeno prvo neodvisno nadzorno telo na področju telekomunikacij; MACRA.
3. Z zakonom je prišlo do reorganizacije znotraj Agencije za pošto in telekomunikacije v Malaviju, ki se sedaj deli na telekomunikacijski in poštni sektor.
4. Z zakonom je prišlo do privatizacije telekomunikacijskega sektorja.
5. Z zakonom je prišlo do reorganizacije Malavijske korporacije za radiodifuzijo (MBC) v javni servis. (MACRA 1998).

Zakona o radiodifuziji⁴⁵, ki ga je že leta 1996 oblikovala civilna družba, vendar ni bil nikoli sprejet (Misa 2007, 38). Organizacija Misa že dalj časa opozarja na problematiko izbora članov upravnega odbora MACRE, za katerega ima v svojem statutu zapisano, da člani ne smejo biti poslanci, ministri ali strankarsko opredeljeni člani. Toda po drugi strani pa predsednik države imenuje predsednika in člane upravnega odbora MACRE, minister za informacijsko družbo pa imenuje generalnega direktorja organizacije. »Omenjeni postopek imenovanja na tak način ogroža neodvisnost organizacije,« poudarja Misa (Misa 2005, 63).

MACRA naj bi bila pri svojem delu neodvisna od vlade, svobodna in bi morala delovati transparentno. Alaudin Osman, odgovorni urednik Capital Radia pravi, da temu ni tako. Osman pravi: »Prihaja do nasprotovanj med veljavno zakonodajo in njenim dejanskim izvajanjem v praksi« (IREX 2007). Osman nadalje kritizira postopek izdajanja licenc za oddajanje in pravi: »Pred dodelitvijo licenc radijskim postajam bi MACRA po zakonu morala objaviti javni razpis za podelitev frekvenc. Toda to se v praksi ne dogaja« (prav tam). Prav tako MACRI očita samovoljnost pri določanju višine plačil za dodelitev frekvenc in različnih taks ter pristranskost pri podeljevanju licenc. Pravi, da licence hitreje in lažje dobijo prosilci s »pravim političnim sorodstvom« (prav tam). Razlog za tako stanje naj bi bil v samem Zakonu o medijih, zlasti kar zadeva imenovanje članov MACRE, ki niso politično nepristranski in slabo vodijo agencijo. Osman dodaja, da je sprememba zakona skorajda nemogoča in pravi: »Do sedaj je bilo očitno, da nobena od političnih strank nima apetita po spreminjanju zakona o medijih, ker jim le-ta ustreza. Prišli so na oblast, prevzeli nadzor in nadaljujejo z poslom kot vedno« (prav tam). Tudi Edge Kanyongolo kritično razmišlja o obstoječih zakonih, ki naj bi izboljšali medijsko okolje v državi in za primer navaja Zakon o medijih. Pravi, da je v zakonu jasno zapisano, da bi tudi MBC morala delovati brez politične pristranskosti in bi morala zagotoviti uravnoteženo poročanje pred in med volitvami. »Lahko kdo z resnim obrazom trdi, da MBC izpolnjuje te jasne zakonsko določene dolžnosti?« se sprašuje Kanyongolo. »In koliko sankcij je doletelo MBC zaradi nespoštovanja zakona? Nobena.« odgovarja Kanyongolo (Kanyongolo 2006).

⁴⁵ Broadcasting bill – Zakon o radiodifuziji

4.3. Kodeks novinarjev Malavija

Kodeks novinarjev Malavija je oblikoval in izdal Malavijski medijski svet, ki je bil ustanovljen leta 1996 in si izdajo kodeksa šteje za svoj največji dosežek.

Kodeks predstavlja samoregulativni inštrument za vse akterje medijskega prostora v državi, kajti večina malavijskih medijskih organizacij nima lastnih etičnih kodeksov, ki bi predstavljale posamezno medijsko organizacijo. Njegova glavna naloga je zagotoviti, da medijski lastniki, izdajatelji, založniki, novinarji in vsi drugi, ki sodelujejo v medijskem prostoru, pri svojem delu upoštevajo spoštovanje lastnih poklicnih meril in načel novinarske etike. V uvodu novinarskega kodeksa je Medijski svet zapisal, da so malavijske novinarje v preteklosti prevečkrat označili za neodgovorne, nemoralne in neetične. Te obtožbe pa so največkrat prihajale prav od politikov in ostalih akterjev javnega sektorja. Novinarji te obtožbe po večini zanikajo, saj pravijo, če v Malaviju ne poješ tako kot oblast zahteva si hitro označen kot nemoralna in neodgovorna oseba. Toda Medijski svet se strinja, da te obtožbe niso vedno povsem neupravičene. Saj določen sektor malavijskega medijskega prostora potrebuje ne le odgovorno in etično poročanje, pač pa tudi osnovno izobraževanje na področju novinarskega delovanja. Kot je znano je bila država trideset let pod vladavino enostrankarskega sistema, ki se je prekinil šele po letu 1992, ko so se v državi začele pojavljati potrebe po spremembi tako političnega kot družbenega sistema nasploh. Do tega obdobja ni bilo očitnejšega izobraževanja novinarjev, ki pa so se kar naenkrat znašli v obdobju pravice do svobodnega izražanja, ki jim do takrat še nikoli ni bila podarjena. Zato se je že novembra 1994 v mestu Manghoci sestala skupina izkušenih novinarjev, ki so se zavedali resnosti problema in podali osnutek prvega kodeksa novinarjev Malavija. Na drugem srečanju marca prihodnjega leta so skupaj z ostalimi strokovnjaki dokončno izoblikovali kodeks, ki je stopil v veljavo leta 1996.

Medijski svet opozarja, da je Kodeks novinarjev namenjen vsem novinarjem, ne le določenim posameznikom in združenjem, in kot tak bi moral biti vključen v vse novinarsko-izobraževalne programe v državi. Kodeks pa je lahko učinkovit le, če se načel, ki so zapisani v njem, držijo vsi novinarji. V nasprotnem primeru še vedno obstaja možnost, da bo celotna novinarska skupnost zopet označena kot neodgovorna in neetična. Leta 2002 je medijski svet prenehal delovati zaradi naslednjih razlogov: delo sveta je bilo premalo opazno, majhnega števila članov

sveta, slabega finančnega položaja, nesposobnosti uveljavitve meril, slabe strateške politike vodstva glede nadaljnjega dela sveta.

Septembra 2005 so se v mestu Zomba sestali predstavniki medijev, da bi načrtali ponovno oživitve medijskega sveta. Julija 2006 je bila oblikovana posebna skupina svetovalcev, ki bi pomagala pri oživitvi sveta. Februarja 2007 je potekala medijska konferenca, na kateri se je Malavijski medijski svet ponovno oblikoval kot neodvisno samoregulativno telo, ki bo poskrbelo za širitev medijske svobode v državi. Zagotavljajo, da bodo novinarji pri svojem delu spoštovali etične standarde in ustanovilo funkcionalni mehanizem, ki bo reševal spore med novinarji in javnostjo. Konferenca se je zaključila s sprejetjem osnutka statuta sveta in izvolitvijo novega upravnega odbora medijskega sveta⁴⁶. Njegovo ponovno ustanovitev sta sofinancirali British High Commission in organizacija Millennium Challenge Corporation⁴⁷ (MCC). Malavijski medijski svet je trenutno v postopku registracije telesa⁴⁸.

Organizacija IREX je v svojem poročilu zapisala, da se številni novinarji v Malaviju ne zavedajo in hkrati ne upoštevajo členov kodeksa. Razlog za nezavedanje je izobrazba, saj se o etičnih in moralnih merilih novinarji izobražujejo le v izobraževalnih programih⁴⁹, a veliko je takih, ki opravljajo poklic novinarja brez formalne izobrazbe. Večina, zlasti starejših novinarjev pri svojem delu poskuša upoštevati določila kodeksa (IREX 2007).

⁴⁶ Upravni odbor sestavlja 7 članov, in sicer: predsednik Patrick Semphere iz Transworld radia, medijski predstavniki prihajajo iz Namise, radia Capitol in tiskarne Nation publication Ltd, predstavniki civilne družbe iz Sveta nevladnih organizacij, Odbora za javne zadeve in organizacije Malawi law society.

⁴⁷ organizacijo MCC je leta 2004 ustanovila ameriška vlada. Njena glavna naloga je sodelovanje z nekaterimi najrevnejšimi državami na svetu, katerim pomaga pri spopadanju z revščino in pri pospešitvi zmerne gospodarskega napredka. Malaviju pomaga pri različnih projektih.

⁴⁸ Povzeto po članku, ki ga je objavila organizacija ICFJ (International center for journalist). ICFJ. *Media council of Malawi, Code of Ethics and Professional Conduct*. Dostopno prek <http://www.ijnet.org/Director.aspx?P=Ethics&ID=8330>

⁴⁹ Leta 1996 je svoja vrata študentom, ki so se želeli izobraževati za poklic novinarja odprl Malavijski inštitut za novinarstvo, sicer prva ustanova, ki je ponudila študij novinarstva v zgodovini države. Inštitut je sicer podružnica Univerze v Malaviju. Vendar so študenti te smeri šele leta 1999 lahko pridobili diplomu iz novinarstva, do takrat pa le certifikat za opravljen študij novinarstva. Kmalu za omenjenim inštitutom je svoja vrata bodočim diplomatom iz novinarstva odprla tudi Malavijska politehnična univerza. V zadnjih petih letih pa se bodoči novinarji izobražujejo tudi na privatnih šolah, ki jih vodijo poklicni novinarji. Med njimi je potrebno omeniti Univerzo Pen Point za novinarstvo, ki jo vodi Tito Banda, sicer eden izmed prvih diplomirancev iz novinarstva v državi iz časov, ko je bilo v državi nevarno študirati za omenjeni poklic. V državi pa se za poklic novinarstva lahko mladi študentje izobražujejo še na dveh privatnih šolah in sicer Norman communications centre in Grefa communications (Misa 2007).

»Novinarji želijo poročati pravično, a včasih jim okolje, v katerem delajo diktira drugačna navodila«, je kot razlog za neupoštevanje meril kodeksa navedel Wisdom Chingwed⁵⁰ (prav tam).

Medijske organizacije bodo morale za implementacijo kodeksa in njegovo upoštevanje s strani novinarjev narediti še veliko, saj novinarji v Malaviju na različne načine kršijo določila kodeksa. Veliko je novinarjev, ki za svoje delo prejemajo različna darila, kar je v nasprotju s kodeksom. Zeleza Manda⁵¹ pravi, da »je novinarski poklic v Malaviju prežet s korupcijo«(prav tam).

Felix Mponda⁵² trdi, da nekateri novinarji TV Malavija za objavo določenega članka včasih od osebe, o kateri pišejo, v zameno od nje zahtevajo plačilo. Emma Kaliya dodaja, da tak način obnašanja določenih malavijskih novinarjev spravlja novinarski poklic na slab glas (prav tam).

Edge Kanyongolo pravi, da nikoli ni zagovarjal dejstva, da morajo mediji delovati brez omejitev določenih z zakonom, saj svoboda tiska po njegovem mnenju ni absolutna pravica. Zato morajo biti omejitve svobode medijev razumne in v skladu z zaščito človekovih pravic, ki so potrebne za ohranitev svobodne in demokratične družbe. Kanyongolo pravi: »Osnovno orodje, s katerim lahko preprečimo možnost zlorabe svobode medijev je samoregulacija. Toda malavijski mediji morajo priznati, da na področju samoregulacije niso bili vedno najbolj uspešni« (Kanyongolo 2006) Primeri neprimernih vdorov v zasebnost posameznikov, popolnih izmišljotin, sovražnega govora, nepotrebne namigovanja na rasno pripadnost, sprejemanje podkupnin in daril ter ostalega neetičnega obnašanja novinarjev so stalna praksa malavijskih medijev, našteva Kanyogolo. »Malavijski mediji tako niso subjekt učinkovitega procesa samoregulacije,« pravi Kanyongolo. »Demokratični proces v Malaviju potrebuje svobodo medijev, kot le-ta potrebuje prijateljsko pravno okolje, da bi lahko zaživela«, dodaja Kanyongolo (prav tam). Kanyongolo pravi, da bi morali biti za minimalno doseg tega cilja izpolnjeni trije pogoji: razveljaviti ali dopolniti bi se morali zakoni, ki neupravičeno in neprimerno posegajo v medijsko okolje, sprejeti bi bilo potrebno zakonodajo, ki bi olajšala dostop do informacij javnega značaja (Zakon

⁵⁰ urednik na radiu Zodiak, ki je sodeloval v analizi malavijskega medijskega prostora, ki jo je objavil IREX.

⁵¹ profesor novinarstva, ki je sodeloval v analizi malavijskega medijskega prostora, ki jo je objavil IREX.

⁵² je dopisnik agencije French news agency (Francoska tiskovna agencija), ki deluje v Blantyeri. Sodeloval je v analizi malavijskega medijskega prostora, ki jo je objavil IREX.

o dostopu do informacij javnega značaja) in uveljaviti bi morali učinkovit mehanizem, ki bi urejeval področje samoregulacije (prav tam).

4.4. Sporna zakonodaja

»Zakaj imam še vedno občutek, da se na področju medijskega prostora spremembe niso odvijale tako, kot smo upali in pričakovali, da se bodo v po-diktatorskem obdobju? Zakaj se več kot deset let pozneje malavijski novinarji še vedno bojijo, da bodo zaradi svojega dela, ki je v ostalih demokracijah označen kot normalna praksa, morebiti aretirani ali pa bo proti njim vložena tožba?« se sprašuje Edge Kanyongolo. In odgovarja: »Ker je v Malaviju demokracija samo površinska. Če pa se spustimo v globino, bomo našli represivne mehanizme prejšnjega sistema, ki so ostali nedotaknjeni. Če pogledamo medijsko zakonodajo, ugotovimo, da številni zakoni, ki ovirajo medijsko svobodo, še vedno niso razveljavljeni« (Kanyongolo 2006). Tudi Misa navaja, da v Malaviju še vedno ostaja v veljavi 40 zakonov, ki niso v skladu z ustavo in ogrožajo svobodno delovanje medijev (Misa 2005, 63).

V veljavi tako ostaja leta 1967 sprejet Zakon o zaščiti državnih simbolov in imen⁵³, ki pravi, da vsaka oseba, ki stori kakršnokoli dejanje, izreče ali izda publikacijo, s katero je viden namen užaliti, osmešiti ali pokazati nespoštovanje do predsednika države, državne zastave, državnega grba, drugih državnih pečatov ali kateregakoli zaščitenega državnega simbola, bo kaznovana z denarno kaznijo 1000 funtov ali s prestajanjem zaporne kazni za obdobje dveh let (Mutangadura 2003). »Zloraba omenjenega zakona se je razširila tako daleč, da je kaznovan skoraj vsak novinar, ki objavi karkoli negativnega o predsedniku države«, pravi Kanyongolo (Kanyongolo 2006). Medijski barometer za Malavi prav tako potrjuje, da se zakon velikokrat uporablja in zlorablja za omejevanje svobode izražanja, zlasti v primeru kritičnega obnašanja pripadnikov opozicije ali novinarjev (Friedrich Ebert Stiftung 2006). Tako je na podlagi omenjenega zakona 14. septembra 2005 policija aretirala opozicijskega voditelja Gwando Chakuamba, ki naj bi domnevno užalil predsednika Muthariko na političnem zborovanju, ki ga je sicer prenašal Capital radio in ga je slišalo več milijonov Malavijcev. Dan kasneje so predstavniki MACRE obiskali prostore radia in zahtevali posnetek zborovanja. Chakuambo so po plačilu varščine izpustili, proti

⁵³ Protected emblems and names act – Zakon o zaščiti državnih simbolov in imen

njemu pa je bila vložena obtožnica. Po aretaciji je 20. decembra 2005 vodstvo Capitol radia na višje sodišče vložilo poziv po razveljavitvi omenjenega zakona, ker naj bi bil protiustaven (Misa 2005, 73).

Mednarodni inštitut za tisk⁵⁴ je v svojem poročilu za leto 2006⁵⁵ omenjeni zakon označil za »del medijske zakonodaje, ki ovira svobodno delovanje medijev v Malaviju«, in hkrati opozoril na nepravilnosti pri izvajanju omenjenega zakona (IPI 2006). Na pomembnost razveljavitve zakona že dalj časa opozarja tudi Namisa, saj zakon močno ovira delo novinarjev in drugih institucij ter ovira razvoj medijske svobode v državi. A zakon ostaja v veljavi še danes (Misa 2005, 73).

Poleg Zakona o zaščiti državnih simbolov in imen je Južnoafriška razvojna skupnost (SADC) med zakone, ki ovirajo svobodo medijev v Malaviju uvrstila, še Zakon o cenzuri in nadzoru zabave, s katerim vlada vnaprej odloči o vsebini, ki bo dosegla javnost in regulira vsa področja zabave in njenih proizvodov v državi. Z zakonom je v državi ustanovljen poseben Odbor cenzorjev, ki ima v skladu z zakonom možnost razglasiti vsebino določene publikacije za nezaželjeno. Odbor cenzorjev lahko spozna določeno vsebino za nezaželjeno, če je vsebina nespodobna, žaljiva ali škodljiva javni morali, če je žaljiva do verskih čustev ali čustev katerekoli skupine prebivalcev, če zbuja zaničevanje do katerekoli javne skupine ali osebe, če škoduje odnosom med posameznimi deli javnosti, in če je v nasprotju z interesi javnega reda in javne varnosti. Oseba, ki tako vsebino, ki je bila spoznana za nezaželjeno, vseeno izdaja ali prodaja, pa bo obtožena kaznivega dejanja (Konrad Adenauer Stiftung 2003). Edge Kanyongolo pravi, da je zloraba tega zakona očitna in pogosta (Kanyongolo 2006).

Kanyongolo opozarja, da je nejasen in nerazumljiv ter ovira svobodno delovanje malavijskih medijev tudi člen Kazenskega zakonika, po katerem je kaznivo dejanje objava napačne oz. lažne novice, ki lahko povzroči nemir in preplah v javnosti oz. zmoti javni mir. Kanyongolo pravi, da to dejansko za novinarje pomeni, da je objava vsake napačne informacije med poplavo različnih informacij kaznivo dejanje. Tako je organizacija Novinarji brez meja močno obsodila vloženi obtožnici proti novinarju

⁵⁴ International Press Institute (IPI) je globalna mreža, ki jo sestavljajo uredniki, novinarjev in ostali medijski izvajalci, ki si prizadevajo pomagati in zaščititi svobodo medijev, omogočiti svoboden pretok novic in informacij in izboljšati prakso novinarskega dela

⁵⁵ World press freedom review je letno poročilo, ki ga IPI izdaja za več kot 180 držav po svetu. V poročilu so zajete informacije o medijskem prostoru, o kršitvah svobode medijev in morebitnem medijskem napredku posamezne države.

Miku Chipalasi in uredniku Jamesu Mphandemu časopisa Daily News, ki je 14. januarja 2008 izdal članek, v katerem je novinar citiral opozicijskega voditelja Johna Tembo, ki je izjavil, » da je vlada v državo pripeljala tuje strokovnjake, ki bodo poskrbeli, da se bodo predsedniške volitve leta 2009 obrnile v prid vladajoči stranki DPP«. Organizacija Novinarji brez meja je zapisala: «Zdi se, da celoten primer temelji na poskusu vlade, da bi prestrašila in utišala novinarja, ki je citiral pripadnika opozicije. Zato pozivamo oblasti in pravosodni sistem v Malaviju, da konča pravni postopek proti našima kolegoma, katerih delo ni poročati samo o dogodkih, ki so naklonjeni vladi» (RSF 2008). Kljub pozivom mednarodne organizacije, je bila proti novinarju in uredniku vložena obtožnica, novinarju Chipalasi zaradi objave napačne informacije grozi šest mesecev zapora (prav tam).

Sporen je tudi Pravilnik o javni varnosti⁵⁶, ki prepoveduje objavo česar koli, kar bi škodilo javni varnosti, kar bi oslabilo zaupanje javnosti v vlado ali kar bi sprožilo sovražnost med posameznimi razredi ali rasami med državljani. Pravilnik daje pravico pooblaščenemu uradniku ali policistu, da lahko zasliši vsako osebo, ki bi izdala informacijo ali zahteva listino v njegovi/njeni lasti, če pooblaščen oseba meni, da je to potrebno zaradi zaščite javne varnosti. Pravilnik ima s tem členom lahko negativne posledice na zaščito zaupnih virov informacij, ki jih imajo novinarji, saj se uradne osebe velikokrat sklicujejo nanj, ko od novinarjev želijo izvedeti njihov vir informacij, za katerega novinarji želijo, da ostane anonimen. V analizi medijskega barometra je navedeno, da je Pravilnik o javni varnosti in sklicevanje nanj v praksi velikokrat uporabljeno, in tako navaja primer Radia MIJ, ki je po razglasitvi volilnih rezultatov o predsedniških volitvah leta 2004 v svojem studiu gostil predstavnico opozicije. Radio so nato začasno zaprli, razlog za zaprtje pa je bil obvarovanje javne varnosti (Friedrich Ebert Stiftung 2006).

V veljavi je ostal tudi leta 1913 sprejet Zakon o varovanju uradnih tajnosti⁵⁷, po katerem katerikoli javni uslužbenec, ki izda uradno tajnost, stori kaznivo dejanje. Edge Kanyongolo pravi, »da je glavna problematika tega zakona v tem, da so »uradne tajnosti« definirane tako široko, da vključujejo skoraj vse informacije, ki jih ima v rokah vlada (Kanyongolo 2006). In ker država še vedno nima zakona o dostopu do informacij javnega značaja, je s sklicevanjem na omenjeni zakon še težje priti do informacij, ki zadevajo javnost. »Za uravnoteženo in neodvisno poročanje v

⁵⁶ Public security regulations – Pravilnik o javni varnosti

⁵⁷ Official secret act – Zakon o varovanju uradnih tajnosti

času volilnih kampanj pa je vsaj črno na belem poskrbljeno tudi z Zakonom o predsedniških in parlamentarnih volitvah, ki so ga sprejeli leta 1993 in z Zakonom o lokalnih volitvah, ki pa so ga sprejeli leta 1996,« navaja Misa (Misa 2005, 63). Čeprav je Južnoafriški inštitut za mednarodne zadeve konec leta 2004 izdal poročilo, v katerem je zapisano, da je mesec pred predsedniškimi volitvami leta 2004 MBC namenila kar 97.7 % svojega programskega časa namenjenega poročanju o volitvah takratni koaliciji UDF/AFORD/NCD, medtem ko je TV Malavi isti koaliciji namenila 79,5 % programskega časa (South African Institute of International Affairs 2004, 28). Kanyongolo ocenjuje, da so zgoraj naštetih zakoni le najbolj izpostavljeni primeri. Pravi, »da še mnogo takih zakonov leži v zasedi, kjer potrpežljivo čakajo na nič hudega sluteče novinarje« (Kanyongolo 2006). Dovolj slabo je, da omenjeni medijem nenaklonjeni zakoni ostajajo v veljavi. A še huje je, da nekateri politiki na oblasti nikoli ne odlašajo z zlorabo teh zakonov, ki jim služijo kot sredstvo za doseg lastnih interesov. »Zato ni čudno, da kljub pozivom številnih medijskih organizacij in organizacij za človekove pravice nobena izmed dosedanjih vlad ni naredila enega resnega koraka, da bi jih dopolnila ali razveljavila,« dodaja Kanyongolo (prav tam). »Problem preprosto ni v tem, da v Malaviju obstajajo »slabi« zakoni in so odstotni »dobri«, ki bi urejevali medijsko zakonodajo v državi. Kar je bolj problematično, je to, da se moramo vprašati, ali tisti na oblasti resnično sploh verjamejo v demokratični proces in ali imajo potemtakem sploh namen uresničiti cilje, ki jih v tem procesu igrajo mediji?« zaključuje Kanyongolo (prav tam).

5. Samocenzura in cenzura v malavijskih medijih

»Novinarji in uredniki malavijskih medijev se trudijo, da bi jim verjeli, da izvajajo neodvisno uredniško politiko,« je navedeno v medijskem barometru (Friedrich Ebert Stiftung 2006). Toda ker je Malavi relativno majhna država, se samocenzura pojavlja v različnih oblikah; novinarji si ne želijo sovražnikov zaradi svojega dela, delujejo v skladu z interesi svojega lastnika ali delodajalca, odločajo se s tihim razumevanjem, kaj spada, oblikuje in kaj je v skladu s političnimi interesi, za svoje delo prejemajo določene nagrade, bojijo se izgube oglaševalcev in tožb. Ker je večina malavijskih medijev v rokah posameznih družin s političnimi vezmi, je skorajda samoumevno, da novinarji delujejo v skladu z interesi lastnikov, ki nad njimi izvajajo pritisk, ki se kaže v

samocenzuri. S tem pa zaščitijo sebe in politično stranko, ki ji družina pripada. Samocenzura je prisotna tudi na komercialnem področju medijev, kritični članki o določenih podjetjih se preprosto ne izdajo, ker se medij boji, da bi izgubil reklamnega naročnika. Prav tako novinarji v tiskanih medijih velikokrat uporabljajo psevdonime in tako ne izdajo svoje identitete (prav tam). Na kršitev pravic svobode govora in svobode tiska v Malaviju je opozorilo tudi Ameriško ministrstvo za zunanje zadeve. V poročilu o človekovih pravicah⁵⁸ za leto 2007 navaja, da »malavijska vlada s tožbami zaradi obrekovanja in drugimi zakoni izvaja pritisk na delo novinarjev, kar stopnjuje samocenzuro pri njihovem delu, zlasti v primeru novinarjev, ki so zaposleni pri TV Malavi in MBC-ju« (Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor 2007). Gladys Mutangadura navaja, da te, po poročanju sicer neimenovanega novinarja zaposlenega pri MBC-ju, lahko že pripoved negativne šale na račun vladajoče politične stranke »stane« delovnega mesta (Mutangadura 2003).

Kingsley Jika⁵⁹ pravi, da je eden izmed razlogov za visoko stopnjo samocenzuro v malavijskih medijih tudi strah pred tožbami zaradi obrekovanja in razžalitev. «Politiki zlorablajo zakon, ki določa, da je obrekovanje kaznivo dejanje. Novinarje je tako strah, saj jim politiki nenehno grozijo z morebitnimi tožbami. Tožba zaradi obrekovanja lahko prinese tudi dve leti zapora, v malavijskih zaporih pa so razmere grozne, tako da si nihče od novinarjev ne želi tja« (IREX 2007). Tako je na primer 29. maja 2006 sodišče v Lilongweju za krivega obrekovanja spoznalo neodvisnega novinarja Maxwella Ngambija, sicer zaposlenega pri Blantyre Newspapers Limited. Ngambi je objavil kritični članek o porabi sredstev iz javnega proračuna malavijskega ministra za zdravje Hetherwicka Ntabe. Sodišče je rabsodilo, da je novinar s svojim člankom ministra razžalil, za kar mu je sodišče odredilo pol leta pogojne kazni. Novembra istega leta je tiskovni predstavnik predsednika Mutharike novinarju poslal pismo, v katerem so mu prepovedali, da bi se udeležil kateregakoli državnega dogodka, na katerem bo sodeloval malavijski predsednik ali kateri izmed vladnih funkcionarjev. V pismu je pisalo, da je Ngambi »obsojenec«, in da se pripadniki vlade v njegovi bližini počutijo nezaščiteno (IPI 2006). »Tožbe proti medijskim hišam ali individualnim novinarjem zaradi obrekovanja ali razžalitve v medijih že dolgo časa

⁵⁸ Reports on human rights practices

⁵⁹ urednik pri Združenju malavijskih knjižnih založnikov, ki je sodeloval v analizi malavijskega medijskega prostora, ki jo je objavil IREX.

ogrožajo medijsko svobodo v Malaviju⁶⁰, prav tako je v večini tožb vloženih proti medijem sodišče razsodilo v škodo medijem. Razlog za to tiči v trenutno veljavni zakonodaji na tem področju, ki ni na strani medijev in tako ogroža svobodo medijev,« navaja Misa (Misa 2005, 63).

Mednarodni inštitut za tisk je v svojem poročilu za leto 2006 za Malavi ocenil, da sta v državi glavna problema, s katerima se sooča novinarska struja, odkrita cenzura in nadlegovanje novinarjev s strani političnega vodstva (IPI 2006). Določenim novinarjem so prepovedane udeležbe na tiskovnih konferencah in zavrnen dostop do javnih oseb. O političnem vmešavanju v poročanje novinarjev kaže tudi dejstvo, da novinarju lahko odvzamejo zgodbo, če se ugotovi, da s svojim pisanjem ni bil dovolj naklonjen delu predsednika Mutharike. Novinarji celo poročajo, da so pred tiskovnimi konferencami predsednika dobili navodila o določenim vprašanjih, ki so jih lahko zastavili.

Na vmešavanje in vpliv oblasti na delo medijev kaže primer, ko je predsednik Bingu wa Mutharika za uradni obisk v Tajvan, ki ga je obiskal 9. januarja 2005, zavrnil, da bi ga na obisku spremljala novinar in snemalec TV Malavi Jolly Ntaba in Harry Chuma ter novinar MBC-ja Moffat Kondowe. MBC tako ni poslala svojega predstavnika, na predsednikovo zahtevo pa sta z njim odpotovala producent TV Malavi Waliko Makhala in snemalec Bwanali Makote, ki sta predsednika spremljala že večkrat. Namisa je obsodila vmešavanje države v uredniško politiko televizije in MBC-ja, in jo označila za »nedemokratično dejanje« (Misa 2005, 74).

6. Korupcija v malavijskih medijih

»Eden od glavnih problemov, s katerimi se trenutno spopadajo malavijski mediji, je podkupovanje novinarjev,« je zapisano v analizi medijskega barometra (Friedrich Ebert Stiftung 2006). Določeni novinarji sami ponudijo politikom, da ne bodo, v zameno za primerno plačilo, objavili določene zgodbe. Po drugi strani pa določne zgodbe pridejo v medije le zaradi plačila in daril (oblek, avtomobilov in letalskih kart) novinarjem. Veliko politikov ima svoje t. i. »pudlje«, ki so zaposleni v medijskih hišah,

⁶⁰ Od leta 1994 do leta 2004 je v državi registriranih več kot 10 primerov, v katerih so bili časopisi, radijske postaje ali individualni novinarji obsojeni zaradi obrekovanja v medijih.

in jih politik oblači, hrani in jim daje streho nad glavo, navaja analiza (prav tam). Zeleza Manda pravi, da so nekateri malavijski novinarji podlegli korupciji, med njimi sicer vlada visoka stopnja samocenzure, ki jo Manda povezuje s korupcijo. Manda pravi: »Veliko novinarjev ve, da je določena zgodba pomembna za javnost in bi javnost zanjo morala izvedeti, a se hkrati na koncu dneva zave, da bo ta zgodba prizadela tistega, ki mu ob koncu meseca daje drugo plačo. In to je velikokrat razlog, da novinar določene zgodbe ne objavi« (IREX 2007).

Morda je razlog za tako obliko koruptivnosti novinarjev slabo plačilo, saj novinarji zaslužijo izredno malo, po drugi strani pa obstaja precej velika razlika med plačilom novinarjev, ki delajo v javnem sektorju in tistimi, ki so zaposleni pri zasebnih medijskih hišah. Plače novinarjev se gibljejo med 12.000 in 20.000 malavijskimi kwachami⁶¹. Višje plače imajo novinarji zaposleni v javnem sektorju. Manda dodaja: »Slabo plačilo in revščina nista razlog za koruptivnost nekaterih novinarjev, saj so javni mediji bolje plačani kot zasebni sektor, toda zdi se, da kjer je plača boljša, kjer so novinarji plačani bolje, tam je korupcija še bolj zakoreninjena kot v zasebnem sektorju, kjer so plače manjše« (prav tam).

7. Svoboda medijev

Raziskava, ki jo je leta 2006 izvedla organizacija Misa, navaja, da ima v Malaviju velik vpliv na svobodo izražanja tradicija, saj ima večina ljudi v sebi še vedno močno zakoreninjena prepričanja svojih prednikov, prizadevajo si biti moralno čim bolj korektni. Misa navaja, da se večina Malavijcev preprosto ne zaveda, da ima pravico do svobodnega izražanja, neozaveščenost prebivalstva pa povezuje z ekstremno revščino, s katero se spopada država⁶².

Victor Kaonga pravi, da so boj za svobodo tiska in medijev nekateri novinarji v Malaviju težko plačali. »Svobodo tiska je bilo vedno težko doseči, saj ima veliko ljudi korist od tega, če je ni. Kot se borimo proti malariji, se mora nadaljevati boj proti zatiranju svobode tiska,« pravi Kaonga (Kaonga 2007). Kaonga trdi, da se je situacija na tem področju občutno izboljšala v primerjavi s preteklostjo, toda »ne smemo ostati

⁶¹ za primerjavo: minimalni življenjski stroški 5-članske družine v državi znašajo 21.000 kwach

⁶² Ameriška obveščevalna agencija CIA navaja, da v Malaviju 53% ljudi živi pod pragom revščine. CIA. 2004. *World fact book*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mi.html>

tiho in se sprijazniti s situacijo, pač pa se moramo še vedno boriti za spremembe na bolje« (prav tam). Poklic novinarja je lahko nevaren poklic. Kaonga se spominja, ko je staršema povedal, da se je odločil za poklic novinarja. »Starša sta me posvarila, kako nevaren zna biti poklic novinarja v Malaviju, saj so bili v tistih časih v državi novinarji označeni za vohune«, navaja Kaonga. Tudi danes novinarjem ni lahko. »Nekateri so še vedno v zaporu, veliko jih je okusilo zaporniške hodnike«, pravi Kaonga (prav tam).

Sicer je mednarodna organizacija Novinarji brez meja⁶³, ki vsako leto objavi lestvico svobode tiska, kjer rangirajo položaj svobode tiska v 169-ih državah sveta, leta 2006 Malavi uvrstila na 102. mesto med Armenijo in Indonezijo, že leto kasneje pa je organizacija državo uvrstila na 92. mesto med Ukrajino in Angolo (RSF 2007). Pomik za deset mest na lestvici navzgor kaže, da se v državi očitno dogajajo spremembe na bolje, a zagotovo to še vedno ni zadovoljiva situacija. Organizacija je prav tako Malavi med afriškimi državami uvrstila med države, ki imajo »pozornost zbujujoče« težave na področju zagotavljanja svobode tiska, medtem ko je nevladna organizacija Freedom house⁶⁴ Malavi leta 2007 med razvrščanjem glede na svobodo medijev uvrstila med delno svobodne države (Freedom house 2007). Prav tako je omenjena organizacija v poročilu za leto 2006 Malaviju očitala, »da bi država morala na področju zagotavljanja medijske svobode zagotoviti medijem, ki so v lasti države, da poročajo nepristransko in neodvisno« (Freedom house 2006). Mediji bi morali, zlasti v času predvolilnih kampanj, zagotoviti potencialnim volivcem vse potrebne informacije in nepristransko analizo pomembnejših tem, o katerih razpravljajo kandidati. Vlada bi se morala distancirati od vloženih tožb proti novinarjem in opustiti določene zakone, ki ovirajo legitimno svobodno izražanje. Vlada bi morala odločno ukrepati in kazensko preganjati pripadnike strank, ki so vpleteni v napad, nadlegovanje ali nezakonit pripor medijskih delavcev ali katerega koli državljana⁶⁵.

⁶³ Reporters sans frontiers (RSF); organizacija se že od leta 1985 bori za svobodo tiska, brani novinarje, ki so zaprti ali preganjani, mučeni zaradi svojega dela. Bori se proti cenzuri in zakonom, ki ovirajo svobodo medijev, prizadeva si za večjo varnost novinarjev, zlasti tistih v vojnih področjih.

⁶⁴ Neprofitna organizacija Freedom house si z različnimi mednarodnimi programi in publikacijami prizadeva prispevati k globalni širitvi medijske, politične in gospodarske svobode.

⁶⁵ V Malaviju je leta 2000 močno odmeval primer neodvisnega novinarja Dona Kulapanija, ki so ga 26. junija 2000 na njegovem domu obiskali štiri neznani moški. Ker novinarja, ki je takrat pisal za časopis The Chronicle, ni bilo doma so postopoma odšli, eden izmed njih pa naj bi pripomnil:« Nekaterim od teh neumnih novinarjev moramo dati lekcijo o spoštovanju vlade. Če želi biti popularen, bo popularen

Organizacija je prav tako opozorila, da bi moralo biti novinarsko poročanje glede korupcije, razvoja, človekovih pravic in volitev moralno in etično. Organizacija ocenjuje, da »država sicer ima v ustavi podani pravici do svobodnega izražanja in svobodnega tiska, vendar sta ti pravici v praksi velikokrat močno omejeni in kršeni« (prav tam). Pravica do svobodnega izražanja je velikokrat ogrožena na bolj diskreten način, kar pa med novinarji povzroča večjo stopnjo samocenzure. Prav tako je organizacija opozorila, da so malavijski novinarji velikokrat subjekt nadlegovanj in restrikcij. Freedom house ugotavlja tudi, da so mediji, ki jih ima v lasti vlada velikokrat provladno uredniško usmerjeni, zlasti TV Malavi, ki pri svojem poročanju o opoziciji slednji nameni omejeno količino časa.

Novinar Brian Ligomeka⁶⁶ pravi, »da se morajo malavijski novinarji boriti, če se želijo posluževati ene najbolj osnovnih človekovih pravic, pravice do svobodnega tiska« (Ligomeka 2002). Ligomeka opozarja, da medijska svoboda v Malaviju dobiva status »redkega razkošja« namesto osnovne pravice ljudi, ki naj bi živeli v demokratični državi. »Novinarje, ki želijo razkriti korupcijo, ki vlada celo med najvišjimi predstavniki oblasti, fizično nadlegujejo, ugrabijo ali pa jih zaprejo v zapore«, navaja Ligomeka. Malavijski novinarji pravijo, da je ironično, da tako v času Bandovega režima, ko je v državi vladala enostrankarska diktatura kot tudi danes, ko ima država vpeljan demokratični večstrankarski sistem, še vedno ne morejo svobodno poročati. »Priča smo politikom, ki so izvoljeni in pridejo na oblast v imenu demokracije, vendar prav slednji in njenim načelom nato obrnejo hrbet,« dodaja Ligomeka. Pravi, »da je Malavi na dobri poti, da izgubi zavidljiv položaj ene bolj stabilnih in odprtih afriških držav zaradi oblasti lačnih politikov, ki z nasiljem in ustrahovanjem ter nespoštovanjem medijske zakonodaje ovirajo svobodo medijev v državi« (prav tam).

v svojem grobu.« The Chronicle je pročal, da so bili moški mladi člani stranke UDF. Razlog za omenjeni obisk je bil članek Kulapanija o članih UDF-a, ki naj bi na letališču Lilongwe napadli tamkajšnjega zaposlenega, ker naj bi le ta užalil predsednika. Kljub grožnjam je Kulapani že leta 2000 dejal, da ga ne morejo prestrašiti.

»Kar delam, delam za narod. Raje umrem zaradi razkrinkanja resnice kot pa da bom novinar, ki bo pel hvalnice« (IPI 2000). Če zaključim, avgusta 2002 so Kulapanija neznani moški napadli v nekem baru v Lilongweju, zaradi strelnih ran je umrl. Novinarjeva smrt je sumljivo prišla kmalu zatem, ko je vodstvo stranke UDF zanikalo poročanje medijev, da je stranka oblikovala posebno enoto, ki bo utišala novinarje, ki sramotijo delo vlade. Že v začetku avgusta je Misa poročala, da je odkrila zaroto, s katero stranka UDF želi utišati novinarje, ki so poročali, da UDF namerava spremeniti ustavo države, ki bi omogočila predsedniku Muluziju še tretjič kandidirati na predsedniških volitvah leta 2004. Na seznamu stranke je bil tudi tednik The Chronicle, za katerega je delal Kulapani. Novinarji brez meja so dodali, da se konca preiskave njegovega umora leta 2002 ni pojavila nobena povezava med njegovo smrtjo in njegovim poklicem, poklicem novinarja (RSF 2002).

⁶⁶ Brian Ligomeka je malavijski novinar, ki dela za Africa Eye News Service. Znan je po svojih kritičnih člankih do oblasti, zaradi katerih so mu že večkrat gozili in ga tudi fizično napadli.

Malavi v državah južne Afrike sicer res da velja za eno stabilnejših držav na področju zagotavljanja medijske svobode, kar pa ne pomeni, da se morajo malavijski ustvarjalci medijskega prostora zadovoljiti s stanjem, v katerem se nahajajo.

Država bo morala narediti še veliko na področju zagotavljanja medijske svobode, ki je temeljnega pomena za ohranjanje in vzpostavitev demokratične družbe. Država bi po mojem mnenju morala takoj razveljaviti sporne zakone (glej poglavje Sporna zakonodaja), ki na legalen način ovirajo svobodo medijev v državi in poskrbeti za sprejetje Zakona o dostopu do informacij javnega značaja. Toda politična oblast je tista, ki ima v lasti večino medijev in z ignoranco do sprememb na področju medijske zakonodaje ohranja stanje, v katerem težko govorimo o svobodi medijev. Vse dokler bo pravila obnašanja novinarjem narekovala politična oblast toliko časa svobode medijev v Malaviju ne bo. Morda bi Malavijci imeli možnost odločitve za spremembo 19. maja naslednjega leta, ko bodo v državi potekale predsedniške volitve, toda glede na to, da zaenkrat ostajajo glavni kandidati za omenjeno funkcijo taisti politiki, ki že več kot 15 let oblikujejo in predstavljajo malavijski politični prostor, ostaja upanja za spremembe na bolje bolj malo.

Na področju zagotavljanja medijske svobode v Malaviju bodo morale še naprej največ narediti nevladne in mednarodne medijske organizacije predvsem z organizacijo Miso na čelu, ki bodo morale poskrbeti, da se bo o problematiki, s katero se spopadajo malavijski novinarji še naprej pisalo in opozarjalo tako domačo kot svetovno javnost.

SKLEP

Malavi je svetu slabo poznana država. O tematiki, ki sem ji posvetila svoje diplomsko delo, je morda tudi zaradi tega razloga zaenkrat napisanega bolj malo. V diplomski nalogi sem značilnosti in problematiko malavijskih medijev poskušala zbrati v celoto. Ugotovila sem, da so po padcu diktature predsednika Bande malavijski mediji v večinski lasti tistih, ki so trenutno na oblasti, manjši del pa je v lasti tistih, ki so na strani opozicije. Zasebni mediji v državi sicer obstajajo, a so lastniki le teh v večini primerov družine ali posamezniki, ki simpatizirajo s katero od političnih opcij. Če pogledamo samo lastniško strukturo medijev, ugotovimo, da je politična oblast tista, ki ima v rokah večino medijskega prostora, s tem pa lahko nadzira in diktira vsebino novic in tako posledično vpliva na to, kaj bodo ljudje brali, poslušali, gledali in predvsem za koga se bodo odločili na naslednjih volitvah. Ali kot pravi Bašić-Hrvatina, če imamo odgovor na vprašanje, kdo so medijski lastniki, imamo odgovor na vprašanje, kdo ima moč (Bašić-Hrvatina in drugi, 2004) v družbi?

Zaradi politične oblasti, ki ima v rokah večino malavijskih medijev, se nad novinarji izvaja pritisk, ki se kaže zlasti v cenzuri novinarskih del, po drugi strani pa zaradi trenutno obstoječih zakonov, ki jih z pridom izkoriščajo politiki prihaja do samocenzure med novinarji, ki se bojijo morebitnih tožb ali aretacij zaradi svojega dela. Novinarjem je na tem področju nenaklonjena tudi zakonodaja oz. Zakon o zaščiti državnih simbolov in imen, ki ga oblast zlorablja za aretacije novinarjev zaradi kritičnega pisanja o delu predsednika in vlade.

To so potrdila številna poročila o malavijskem medijskem prostoru, ki so jih izdale različne mednarodne organizacije, in pričevanja nekaterih ustvarjalcev malavijskega medijskega prostora. Na kar se navezuje tudi moja prva delovna hipoteza, ki jo na tem mestu potrjujem.

Malavi je od padca diktature predsednika Bande demokratična država, ki se je v svoji ustavi zavezala spoštovati človekove pravice, med njimi tudi pravico do svobode izražanja in tiska, brez katerih ne more biti svobode medijev.

37. člen ustave določa, da ima vsaka oseba pravico do dostopa informacij, ki jih ima v rokah država. A tako nekdanji predsednik Bakili Muluzi kot sedanji predsednik Bingu wa Mutharika, kljub pozivom organizacije Misa in drugih mednarodnih medijskih organizacij, nista poskrbela, da bi v državi sprejeli Zakon o dostopu

informacij javnega značaja, ki je s svojo vsebino bistven element, ki bi pripomogel k večji svobodi medijev v državi. Nezainteresiranost vlade do sprejetja omenjenega zakona je negativno ovrednotilo več mednarodnih medijskih organizacij, posledično pa novinarjem odsotnost zakona otežuje delo, saj le s težavo pridejo do informacij, ki so ključnega pomena za javnost. V Malaviju državna oblast zapira informacije pred javnostjo in s tem onemogoča neposredni nadzor civilne družbe nad delom državne oblasti, kar pa je po Rovšku značilnost nedemokratskega in avtoritarnega sistema (Rovšek 2005).

V ozadju pa je zopet politična oblast, ki si na ta način zavaruje svoje interese. Glede na to, da vlada ni storila prav ničesar za sprejetje Zakona o dostopu do informacij, katerega osnutek je Namisa pripravila že leta 2004, in da ni razveljavila nekaterih spornih zakonov lahko rečem, da se oblast do medijske zakonodaje obnaša ignorantsko, in da ovira svobodno in neodvisno novinarsko delo. S tem potrjujem tudi svojo drugo delovno hipotezo.

S pomočjo mednarodnih medijskih organizacij, posameznih člankov in poročil ter predvsem poročil, ki jih izdaja organizacija Misa, sem dobila precej potrditev, da je v državi politična oblast tista, ki ima v rokah večino medijev, ki ustvarja medijski prostor, izvaja pritisk nad delom novinarjev in s tem povečuje stopnjo (samo)cenzure v medijih, in ki ne spoštuje sprejete zakonodaje ter ovira sprejetje novih zakonov, ki bi omogočile večjo svobodo medijev v državi. Če je svoboda tiska, kot navaja Keane »politični adut, ki ga imajo v rokah posamezniki proti oblasti« (Keane 1992 :19), potem o svobodi tiska v Malaviju ne moremo govoriti. S tem sem dokazala, da je Malavi ena izmed številnih držav na svetu, kjer sicer teoretično lahko govorimo o demokraciji in svobodi tiska znotraj nje, vendar v praksi prihaja do številnih kršitev in ovir znotraj novinarskega dela.

LITERATURA

Bašić Hrvatinić, Sandra, Lenart J. Kučić in Brankica Petković. 2004. *Medijsko lastništvo*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor. 2007. *Country Reports on Human Rights Practices, Malawi*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100491.htm> (28. julij 2008).

Chomsky, Noam. 1997. *Somrak demokracije*. Ljubljana: Studia humanitatis.

CIA. 2008. *World fact book, Malawi*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mi.html> (16. maj 2008).

Committee to protect journalists (CPJ). 2007. *In Malawi, government agency shuts fledgling television station*. Dostopno prek: <http://www.cpj.org/news/2007/africa/malawi02nov07na.html> (25. april 2008).

Commonwealth human rights initiative. 2008. *Access to information bill*. Dostopno prek: <http://www.humanrightsinitiative.org/programs/ai/rti/news/Draft%20MISA%20Malawi%20ATI%20Bill%20-%20Apr-04.pdf> (12. maj 2008).

Cooney, Brendan. 2006. *Malawi media report*. Dostopno prek: <http://journ.ru.ac.za/amd/> (27. julij 2008).

Douglas, John in Kelly White. 2003. *Spectrum guide to Malawi*. Nairobi: Camerapix publishers internacional.

Freedom House. 2007. *Map of press freedom*. Dostopno prek: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=251&country=7222&year=2007> (7. maj 2008).

Freedom house. 2006. *Map of press freedom*. Dostopno prek: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=251&year=2006> (8. junij 2008).

Friedrich Ebert Stiftung. 2006. *Media barometer Malawi report*. Dostopno prek: <http://www.fesmedia.org.na/> (10. avgust 2008).

Halimi, Serge. 2003. *Novi psi čuvaji*. Ljubljana: Maska, Mirovni inštitut.

Indexmundi. 2007. *Malawi internet users*. Dostopno prek: http://www.indexmundi.com/malawi/internet_users.html (29. julij 2008).

International center for journalist (ICFJ). 2008. *Media council of Malawi, Code of Ethics and Professional Conduct*. Dostopno prek: <http://www.ijnet.org/Director.aspx?P=Ethics&ID=8330> (25.maj 2008).

International press institute (IPI). 2006. *World press freedom review, Malavi*. Dostopno prek: <http://www.freemedia.at/cms/ipi/freedomdetail.html?country=/KW0001/KW0006/KW0164/&year=2006> (21.julij 2008).

International press institute (IPI). 2000. *World press freedom review, Malavi*. Dostopno prek: <http://www.freemedia.at/cms/ipi/freedomdetail.html?country=/KW0001/KW0006/KW0164/&year=2000> (25. julij 2008).

IREX. 2007. *Media sustainability index 2006/07, Malavi*. Dostopno prek: http://www.irex.org/programs/MSI_Africa/malawi.asp (24. avgust 2008).

Kanyongolo, Edge. 2006. *Malawi media law*. Dostopno prek: www.nationmalawi.com/print.asp.articleID=16526 (30. julij 2008).

Kaonga, Victor. 2006. *Media in Malawi, part II.- Radio industry*. Dostopno prek: <http://ndagha.blogspot.com/2006/10/media-in-malawi-part-2-radio-industry.html> (24. julij 2008).

Kaonga, Victor. 2006. *Internet and Blogosphere in Malawi*. Dostopno prek: <http://ndagha.blogspot.com/2006/11/internet-and-blogosphere-in-malawi.htm> (27. julij 2008).

Kaonga, Victor. 2007. *Our freedom as journalist. Is there any?* Dostopno prek: <http://ndagha.blogspot.com/search?q=media+freedom> (27. julij 2008).

Konrad Adenauer Stiftung. 2003. *SADC Media Law: A Handbook for Media Practitioners*. Dostopno prek: http://www.kas.de/wf/doc/kas_3836-544-2-30.pdf (25. maj 2008).

Keane, John. 1992. *Mediji in demokracija*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Kelley, David in Roger Donway. 1990. *Liberalism and free speech*. V *Democracy and the mass media*, ur. Judith Lichtenberg, 66–102. Cambridge: Cambridge university Press.

Krivic, Matevž in Simona Zatler. 2000. *Svoboda tiska in pravice posameznika*. Ljubljana: Open society institute.

Lichtenberg, Judith. 1990. *Democracy and the mass media*. Cambridge: Cambridge university Press.

Ligomeka, Brian. 2002. *Malawi losing shine on media*. *News from Africa*.

Dostopno prek: http://www.newsfromafrica.org/newsfromafrica/articles/art_602.html (15. avgust 2008).

MACRA. 1998. *The Malawi communications act*. Dostopno prek: http://www.macra.org.mw/comm_act.pdf (5. maj 2008).

Malawi SDNP. 2003. *Malawi communications providers*. Dostopno prek: <http://www.sdn.org.mw/communications/providers/> (26. julij 2008).

Malawi SDNP. 2008. *Constitution of the republic of Malawi*. Dostopno prek: <http://www.sdn.org.mw/constitut/chapter4.html#35> (20. junij 2008).

Marx, Karl. 1984. *Cenzura in svoboda tiska*. Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS.

Media institute of southern Africa (Misa). Dostopno prek: <http://www.misa.org/index.html> (19. avgust 2008).

Media institute of southern Africa. Misa Malawi. Dostopno prek: <http://www.misa.org/chapters/malawi/misamalawi.html> (18. avgust 2008).

Mutangadura, Gladys. 2003. *World press encyclopedia, Malawi*. Dostopno prek: http://findarticles.com/p/articles/migx5223/is2003/ai_n19143150/ (15. avgust 2008).

NICI (National information and communications infrastructure). 2000. *Malawi-Internet connectivity*. Dostopno prek: http://www.uneca.org/aisi/nici/country_profiles/malawi/malinter.htm (14. april 2008).

Oguz, Ömer. 2004. International press institute (IPI). *World press freedom review, Malawi*. Dostopno prek: http://www.freemedia.at/cms/ipi/freedom_detail.html?country=/KW0001/KW0006/KW0164/&year=2004 (21. junij 2008).

Reporters sans frontiers (RSF). 2002. *Journalist killed in troubling circumstances*. Dostopno prek: http://www.rsf.org/article.php3?id_article=3388 (23. julij 2008).

Reporters sans frontiers (RSF). 2007. *Worldwide Press Freedom Index 2007*. Dostopno prek: http://www.rsf.org/article.php3?id_article=24025 (15. avgust 2008).

Reporters sans frontiers (RSF). 2008. *Journalist and managing editor charged with "publishing false news"*. Dostopno prek: http://www.rsf.org/article.php3?id_article=25621 (10. avgust 2008).

Rovšek, Jernej. 2005. *Zasebno in javno v medijih*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

South African Institute of International Affairs. 2004. *Final Report to the Malawi Ministry of Economic Planning and Development*. Dostopno prek: www.sarpn.org.za/documents/d0000978/Malawi_APRM_Aug2004.pdf (26. julij 2008).

Splichal, Slavko. 1992. *Izgubljene utopije?* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

The Media institute of Southern Africa (Misa). 2005. *So this is democracy?* Windhoek: Misa.

The Media institute of Southern Africa (Misa). 2007. *Southern african media directory 2006/07*. Windhoek: Misa.